

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

БАРТКОВА СОФІЯ СЕРГІЇВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
обліку, аналізу і аудиту,
д-р екон. наук, професор
_____ Є.Є. Іонін
«__» _____ 2025 р.

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ
МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА
МІЖНАРОДНІ ТРЕНДИ**

Спеціальність 071 Облік і оподаткування

Магістерська робота

Науковий керівник:
О.О. Разборська, доцент кафедри
обліку, аналізу і аудиту,
канд.екон.наук, доцент

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2025

АНОТАЦІЯ

Барткова С. С. Інноваційні підходи до оподаткування та обліку малого підприємництва: українські реалії та міжнародні тренди. Магістерська робота. Кафедра обліку, аналізу і аудиту, Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2025. – с. 87.

У магістерській роботі досліджено теоретико-методологічні засади та практичні аспекти оподаткування й обліку суб'єктів малого підприємництва в Україні, проаналізовано еволюцію податкових систем та здійснено системний аналіз чинного механізму оподаткування фізичних осіб-підприємців з ідентифікацією проблемних аспектів обліково-аналітичного забезпечення.

Результатами написання магістерської роботи стали розроблені методичні підходи до компаративного аналізу зарубіжних практик оподаткування малого бізнесу через кластеризацію моделей країн ЄС та ОЕСР, бенчмаркінг технологічних рішень у податковому адмініструванні, синтез адаптаційних механізмів впровадження міжнародного досвіду в українську практику з урахуванням економічних та технологічних трансформацій.

Практичні результати полягають у розроблених пропозиціях щодо оптимізації системи оподаткування фізичних осіб-підприємців на основі емпіричного дослідження діяльності ФОП, сценарного моделювання податкового навантаження за різними системами оподаткування, формування концепції удосконалення механізму оподаткування та обліку малого підприємництва через імплементацію адаптованих зарубіжних практик у контексті цифровізації економіки та євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: оподаткування малого підприємництва, фізична особа-підприємець, обліково-аналітичне забезпечення, компаративний аналіз, зарубіжний досвід, оптимізація податкового навантаження, цифровізація обліку.

Табл. 8. Рис. 1. Бібліографія: 50 найм.

ANNOTATION

Bartkova S. S. Innovative approaches to taxation and accounting of small businesses: Ukrainian realities and international trends. Master's thesis. Department of Accounting, Analysis and Audit, Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2025. – p. 87.

The master's thesis examines theoretical and methodological foundations and practical aspects of taxation and accounting for small business entities in Ukraine, analyzes the evolution of tax systems, and conducts a systematic analysis of the current taxation mechanism for individual entrepreneurs with identification of problematic aspects of accounting and analytical support.

The results of the master's thesis include developed methodological approaches to comparative analysis of foreign taxation practices for small business through clustering models of EU and OECD countries, benchmarking technological solutions in tax administration, synthesis of adaptation mechanisms for implementing international experience into Ukrainian practice considering economic and technological transformations.

Practical results consist of developed proposals for optimizing the taxation system for individual entrepreneurs based on empirical research of entrepreneurial activity, scenario modeling of tax burden under different taxation systems, formation of a concept for improving the taxation and accounting mechanism for small business through implementation of adapted foreign practices in the context of economic digitalization and European integration processes.

Key words: small business taxation, individual entrepreneur, accounting and analytical support, comparative analysis, foreign experience, tax burden optimization, accounting digitalization.

Tables 8. Fig. 1. Bibliography: 50 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	11
1.1. Еволюція податкових систем малого бізнесу	11
1.2. Системний аналіз чинного механізму оподаткування фізичних осіб-підприємців в Україні	16
1.3. Методологія обліково-аналітичного забезпечення діяльності ФОП	23
1.4. Статистичний аналіз діяльності фізичних осіб-підприємців в Україні.....	28
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ПРАКТИК ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ	34
2.1. Кластерний аналіз моделей оподаткування малого бізнесу в країнах ЄС та ОЕСР	34
2.2. Бенчмаркінг технологічних рішень у податковому адмініструванні та обліку МСП	39
2.3. Синтез кращих практик та моделювання адаптації зарубіжного досвіду до української економіки	43
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ НА ПРИКЛАДІ ФОП: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРИКЛАДНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	50
3.1. Аналітичне дослідження діяльності ФОП.....	50
3.2. Сценарне моделювання оптимізації податкового навантаження та вибору системи оподаткування	54
3.3. Концепція удосконалення системи оподаткування та обліку малого підприємництва в Україні	63
Висновки до розділу 3	71
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ	77
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається стратегічною роллю малого підприємництва у формуванні конкурентного середовища національної економіки та необхідністю оптимізації механізмів його оподаткування й обліку. Суб'єкти малого підприємництва, зокрема фізичні особи-підприємці, формують основу економічної активності в Україні, їх кількість налічує близько 2,2 млн. та генеруючи близько 16 відсотків валового внутрішнього продукту країни. Щомісяця, в середньому, ФОП-ів більше на 3-5 тисяч, за виключенням другої половини 2024 року. Тоді, у зв'язку з анонсованим підвищенням податкового навантаження на підприємців, кількість закриттів стрімко зростає. Антирекорд зафіксовано у січні 2025 року, коли закрилось втричі більше ФОП-ів, ніж відкрилось. Ймовірно, це пов'язано зі зломом реєстрів та неможливістю офіційно припинити роботу з 19 грудня минулого року. Наразі ситуація відносно стабілізувалась, втім різниця між новими та закритими справами все ще залишається низькою. Загалом 126 млрд грн податку сплатили ФОП-и за майже 3 роки повномасштабної війни. Сума єдиного податку, що сплачують підприємці, зростає рік до року, окрім 2022-го.

Облікова система суб'єктів малого підприємництва також потребує модернізації з урахуванням процесів диджиталізації економіки та впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності. Відсутність затверджених схем документообігу, фрагментарність внутрішнього контролю, недостатня автоматизація облікових процесів знижують якість управлінської інформації та ускладнюють прийняття обґрунтованих рішень щодо оптимізації податкового навантаження.

Наукова розробленість проблематики оподаткування та обліку малого підприємництва представлена працями вітчизняних та зарубіжних учених. Зокрема, серед українських науковців теоретичні засади оподаткування малого бізнесу досліджували С. Ф. Голов, А. В. Височина, Н. М. Малюга, А. С. Полторак, Я. В. Самусевич. Питання податкової оптимізації розглядали Т. Заверуха, Т. Оришин, С. В. Святаш, В. Шарманська. Облікове забезпечення діяльності

суб'єктів малого підприємництва вивчали Р. В. Лавров, О. Т. Поліщук, В. В. Ратинський, С. В. Скрипник. Зарубіжний досвід оподаткування малого бізнесу аналізували О. Гук, А. О. Гусєв, М. Ливдар, Є. І. Масленніков, Л. Федевич. Проте динамічність змін у податковому законодавстві, поява нових форм економічної діяльності, наростання процесів диджиталізації обумовлюють необхідність подальших досліджень з акцентом на практичних аспектах оптимізації податкового навантаження та обліку фізичних осіб-підприємців.

Мета дослідження полягає у розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації системи оподаткування та обліку фізичних осіб-підприємців на основі компаративного аналізу зарубіжного досвіду, емпіричного дослідження чинного механізму та сценарного моделювання альтернативних варіантів податкового адміністрування.

Завдання дослідження сформульовані відповідно до поставленої мети та включають:

- дослідження еволюції податкових систем малого бізнесу та адміністративних витрат з виокремленням типології моделей оподаткування в Україні та компаративним аналізом критеріїв класифікації суб'єктів малого підприємництва ;
- здійснення системного аналізу чинного механізму оподаткування фізичних осіб-підприємців в Україні з структурно-функціональною характеристикою груп єдиного податку, порівняльним аналізом податкового навантаження та ідентифікацією стимулів і дестимулів чинної моделі;
- дослідження методології обліково-аналітичного забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців з акцентом на концептуальних основах спрощеного обліку, диджиталізації облікових процесів та ризик-орієнтованому підході до податкового контролю;
- проведення статистичного аналізу діяльності фізичних осіб-підприємців в Україні з дослідженням динаміки, структури, гендерних та регіональних особливостей розподілу підприємців;

- здійснення кластерного аналізу моделей оподаткування малого бізнесу в країнах Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку з виокремленням моделей;
- здійснення синтезу кращих практик зарубіжного досвіду з моделюванням адаптації до української економіки через SWOT-аналіз, багатокритеріальну оцінку альтернативних сценаріїв реформування, економіко-математичне моделювання та стейкхолдер-аналіз;
- проведення аналітичного дослідження діяльності фізичної особи-підприємця на базі практики з діагностикою податкової та облікової системи, ретроспективним аналізом фінансово-господарської діяльності;
- розробка багатофакторної моделі сценарного моделювання оптимізації податкового навантаження та вибору системи оподаткування з порівняльним аналізом базового сценарію, переходу на третю групу єдиного податку з податком на додану вартість та створення товариства з обмеженою відповідальністю;
- формулювання концепції удосконалення системи оподаткування та обліку малого підприємництва в Україні з визначенням стратегічних напрямів реформування, тактичних рекомендацій, технологічної модернізації та інституційних змін з економічним обґрунтуванням запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження виступає процес оподаткування та обліку фізичних осіб-підприємців як суб'єктів малого підприємництва в Україні.

Предмет дослідження становить сукупність теоретико-методологічних засад, методичних підходів та практичних механізмів оптимізації системи оподаткування й обліково-аналітичного забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України у сфері оподаткування та бухгалтерського обліку, зокрема Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, закони України про бухгалтерський облік та фінансову звітність, про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва,

національні положення стандарти бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти фінансової звітності для малих та середніх підприємств. Статистичну базу формують офіційні дані Державної служби статистики України про кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців за регіонами та гендерною ознакою за період 2022-2025 років, дослідження компанії YouControl про динаміку закриття суб'єктів підприємництва, платформи Opendatabot про галузеву структуру малого бізнесу. Емпіричну базу становлять фінансові звіти та первинні облікові документи фізичної особи-підприємця Грибовченко І.В. за період 2022-2024 років, зібрані під час проходження виробничої (науково-дослідної) практичної підготовки.

Методи дослідження та інструментарій обрані відповідно до специфіки поставлених завдань та включають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних явищ. Метод історичного аналізу застосовано для дослідження еволюції податкових систем малого бізнесу та виокремлення етапів розвитку спрощеного оподаткування в Україні. Компаративний аналіз використано для порівняння моделей оподаткування в різних країнах з виокремленням чотирьох базових кластерів. Системний аналіз застосовано для дослідження структурно-функціональних характеристик груп єдиного податку та виявлення взаємозв'язків між елементами податкової системи. Статистичний аналіз з використанням методів групування, порівняння, розрахунку відносних та середніх величин застосовано для обробки даних Державної служби статистики про діяльність фізичних осіб-підприємців. Кластерний аналіз використано для типологізації моделей оподаткування малого бізнесу в країнах Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку. Методи економіко-математичного моделювання, зокрема багатофакторні моделі, аналіз чутливості, сценарне моделювання, реалізовані у середовищі Microsoft Excel, застосовано для порівняння альтернативних систем оподаткування. Методи багатокритеріального аналізу рішень, включаючи метод аналізу ієрархій та метод TOPSIS, використано для ранжування сценаріїв реформування податкової системи. SWOT-аналіз застосовано для систематизації сильних і

слабких сторін, можливостей та загроз адаптації зарубіжного досвіду. Графічний метод використано для візуалізації результатів дослідження у вигляді таблиць, схем, діаграм.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні концептуальних засад оподаткування суб'єктів малого підприємництва через систематизацію типології моделей спрощеного оподаткування, виокремлення критеріїв класифікації груп єдиного податку, обґрунтування методології обліково-аналітичного забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців. Результати дослідження розвивають теорію адміністративних витрат податкової системи та концепцію фіскального федералізму застосовно до умов трансформаційної економіки України.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання органами державної влади при розробці заходів удосконалення системи оподаткування та обліку малого підприємництва. Рекомендації щодо підвищення граничних обсягів доходу для другої групи єдиного податку, зниження ставки для третьої групи, запровадження податкових канікул для стартапів можуть бути враховані МФУ та Державною податковою службою України при підготовці змін до Податкового кодексу України.

Апробація результатів дослідження здійснена шляхом впровадження рекомендацій щодо оптимізації облікової системи у діяльність фізичної особи-підприємця Грибовченко І. В., що підтверджується актом/довідкою про впровадження.

Одержані в роботі результати дослідження пройшли апробацію:

1) в ході написання фахових статей:

- Барткова С., Разборська О. Оцінка ефективності функціонування ФОП 2-ї групи з можливістю переходу на ФОП 3-ї групи та ТОВ у контексті оптимізації податкових витрат та мінімізації ризиків. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 3. С. 340-348. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.03.340> ;

- Гевлич Л. Л., Барткова С. С. Нормативно-облікове забезпечення ФОП: проблеми та перспективи. *Економіка і організація управління*. 2025. № 1. С. 15–23. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.1.2>;

2) в ході написання тез:

- Барткова С. С. сучасні умови сприяння оптимізації обліку податкових зобов'язань ФОП. *Проблеми розвитку соціально економічних систем в національній та глобальній економіці* : XXV Всеукраїнська наукова конференція студентів та молодих вчених. 2025. Т. 2. С. 181–184.

- Барткова С. С. Оцінка ефективності функціонування ФОП з позиції оптимізації податкових витрат та мінімізації ризиків. *Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання* : XXV Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих вчених. 2025. 27 лист.

3) під час виступу на конференції: доповідь на пленарному засіданні XXV Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання». 1 місце.

Структура роботи обумовлена метою, завданнями та логікою дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних посилань з 50 найменувань та додатків. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінок, з яких основний текст – 82 сторінки. Робота містить 7 таблиць та 2 рисунки.

У першому розділі досліджено еволюцію податкових систем малого бізнесу, здійснено системний аналіз чинного механізму оподаткування фізичних осіб-підприємців в Україні, розкрито методологію обліково-аналітичного забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців, проведено статистичний аналіз діяльності підприємців з виявленням динаміки, структури та регіональних особливостей. У другому розділі розглянуто компаративний аналіз зарубіжних практик оподаткування та обліку малого підприємництва в контексті адаптації до українських реалій». У третьому розділі визначено практичну реалізація механізму оподаткування та обліку на прикладі фізичної особи-підприємця.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Еволюція податкових систем малого бізнесу

Формування податкових режимів для суб'єктів малого підприємництва відбувалося в контексті трансформації фіскальних доктрин від класичної моделі нейтральності оподаткування до концепції стимулюючої податкової політики. Теоретичне обґрунтування необхідності диференційованого підходу до оподаткування малих форм господарювання базується на теорії адміністративних витрат податкової системи, сформульованій у працях представників неоінституціональної школи. Масленніков Є. І. та Гусєв А. О. у науковій праці, присвяченій впливу державної податкової політики на людський капітал країни, наголошують на тому, що адміністративні витрати включають трансакційні витрати платників податків на виконання податкових зобов'язань та витрати держави на адміністрування податкової системи. Науковці доводять, що для малих підприємств із річним оборотом до 100 тисяч доларів США співвідношення адміністративних витрат до податкових надходжень може сягати 15-20 відсотків, тоді як для великих платників податків показник не перевищує 1-2 відсотків [16, с. 75].

Концептуальні засади спрощеного оподаткування формувалися під впливом теорії фіскального федералізму, розробленої Ч. Тібу та розвиненої У. Оутсом і Р. Масгрейвом. Ключовою гіпотезою зазначеної теорії виступає положення про те, що ефективність податкової системи досягається через диференціацію податкових режимів залежно від масштабів діяльності платників. Застосування спрощених механізмів оподаткування дозволяє знизити регресивність податкової системи, яка виникає внаслідок непропорційно високих витрат малих підприємств на податкове адміністрування. Гук О., Федевич Л., Ливдар М. у дослідженні ефективності державної політики розвитку малого й середнього бізнесу підтверджують, що запровадження спрощених режимів оподаткування призводить до зростання рівня податкової дисципліни серед

суб'єктів малого бізнесу на 18-25 відсотків порівняно із застосуванням загальної системи оподаткування. Науковці також акцентують увагу на фінансовому аспекті оцінювання ефективності державної підтримки, наголошуючи на необхідності комплексного підходу до формування податкової політики [5, с. 178].

Генезис спрощеного оподаткування в Україні відбувався поетапно, відображаючи еволюцію концептуальних підходів до регулювання малого підприємництва. Добрунік Т. П. у науковій праці, присвяченій реаліям та перспективам оподаткування малого бізнесу в Україні, виділяє чотири ключові етапи розвитку спрощеної системи. Перший етап охоплював період 1999-2003 років і характеризувався запровадженням фіксованого сільськогосподарського податку та спрощеної системи оподаткування для фізичних осіб-підприємців. Другий етап тривав з 2004 по 2010 рік та ознаменувався формуванням єдиного податку як інтегрованого механізму спрощеного оподаткування. Третій етап, який розпочався з прийняттям Податкового кодексу України у 2010 році, характеризується систематизацією нормативно-правового регулювання спрощеної системи оподаткування та запровадженням диференційованих груп платників єдиного податку. Четвертий етап, що розпочався у 2015 році, пов'язаний із гармонізацією українського податкового законодавства з нормами Європейського Союзу у контексті імплементації Угоди про асоціацію. Дослідниця також наголошує на тому, що кожен етап супроводжувався змінами у ставках оподаткування, критеріях диференціації платників та переліку дозволених видів діяльності [7, с. 237].

Компаративний аналіз моделей оподаткування малого бізнесу в різних юрисдикціях дозволяє ідентифікувати чотири базові типи податкових режимів. Презумптивна модель, яка застосовується у Франції та Італії, передбачає визначення податкових зобов'язань на основі непрямих показників діяльності платника податків. Патентна система, реалізована в Російській Федерації та Республіці Казахстан, базується на сплаті фіксованого платежу за право здійснення певних видів господарської діяльності протягом встановленого

періоду. Спрощена модель обліку доходів і витрат функціонує у Сполучених Штатах Америки та Канаді і передбачає застосування спрощених правил визначення об'єкта оподаткування при збереженні принципів загальної системи. Змішана модель, елементи якої впроваджено в Україні, поєднує різні підходи до оподаткування залежно від групи платників єдиного податку [20].

Відповідно до положень Податкового кодексу України, спрощена система оподаткування передбачає чотири групи платників єдиного податку з різними критеріями класифікації та ставками оподаткування. Перша група охоплює фізичних осіб-підприємців, які здійснюють виключно роздрібний продаж товарів на ринках та не використовують працю найманих осіб, із граничним обсягом доходу 167 розмірів мінімальної заробітної плати та ставкою податку до 10 відсотків мінімальної заробітної плати. Друга група включає фізичних осіб-підприємців, які надають послуги платникам єдиного податку та населенню, із граничним обсягом доходу 834 розміри мінімальної заробітної плати та ставкою податку до 20 відсотків мінімальної заробітної плати. Третя група складається з фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб із обсягом доходу до 1167 розмірів мінімальної заробітної плати та ставкою податку 3 відсотки доходу для неплатників податку на додану вартість або 5 відсотків доходу для платників податку на додану вартість. Четверта група призначена для сільськогосподарських товаровиробників зі ставкою податку від 0,95 до 2,43 відсотка площі сільськогосподарських угідь та земель водного фонду залежно від категорії земель [25].

Критерії класифікації суб'єктів малого підприємництва демонструють значну варіативність у різних юрисдикціях. Директива Європейського Союзу 2013/34 визначає малі підприємства як суб'єкти господарювання, які відповідають щонайменше двом з трьох критеріїв: балансова вартість активів не перевищує 4 мільйони євро, чистий дохід від реалізації не перевищує 8 мільйонів євро, середня кількість працівників не перевищує 50 осіб. Стандарти Організації економічного співробітництва розвитку застосовують комбінований підхід, який враховує не лише кількісні показники, а й якісні характеристики діяльності,

зокрема рівень інноваційності, експортну орієнтацію, потенціал зростання. Законодавство України визначає критерії суб'єктів малого підприємництва відповідно до Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб»: суб'єктами малого підприємництва є: фізичні особи, зареєстровані у встановленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного доходу від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за офіційним курсом гривні щодо іноземних валют, встановленим Національним банком України (середній за звітний період – календарний рік).

Нормативно-правова структура оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні формується комплексом законодавчих та підзаконних актів. Базовим нормативним документом виступає Податковий кодекс України, розділ XIV якого регламентує особливості застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Господарський кодекс України встановлює правовий статус суб'єктів господарювання та визначає організаційно-правові форми здійснення підприємницької діяльності. Цивільний кодекс України регулює цивільно-правові аспекти діяльності фізичних осіб-підприємців. Цимбал В. О. у дослідженні правового статусу фізичної особи-підприємця наголошує на тому, що Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» визначає засади державної політики у сфері підтримки малого підприємництва та критерії віднесення до відповідних категорій. Науковець підкреслює, що правовий статус фізичних осіб-підприємців характеризується дуалістичною природою, оскільки поєднує елементи цивільної та господарської правосуб'єктності [46, с. 123].

Законодавче регулювання бухгалтерського обліку малого підприємництва базується на положеннях Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» встановлює особливості складання спрощеної фінансової звітності суб'єктами малого підприємництва, які відповідають встановленим критеріям. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 07.10.2022 № 320 визначає методологію обліку запасів для підприємств різних категорій [33].

Статистичні дані Державної служби статистики України свідчать про динамічні зміни у структурі суб'єктів малого підприємництва. Станом на початок 2024 року в Україні було зареєстровано 1,87 мільйона фізичних осіб-підприємців, що на 8,3 відсотка менше порівняно з аналогічним періодом 2023 року. Дослідження компанії YouControl показує, що протягом 2024 року закрито рекордну за останні п'ять років кількість суб'єктів підприємницької діяльності – майже 210 тисяч фізичних осіб-підприємців, що пов'язано з воєнним станом, економічною нестабільністю та підвищенням податкового навантаження. Аналітики компанії зазначають, що основними причинами закриття бізнесу стали втрата ринків збуту, зростання операційних витрат, міграційні процеси та посилення податкового контролю [6].

Щомісяця, в середньому, ФОПів більшає на 3-5 тисяч, за виключенням другої половини 2024 року. Тоді, у зв'язку з анонсованим підвищенням податкового навантаження на підприємців, кількість закриттів стрімко зросла. Антирекорд зафіксовано у січні 2025 року, коли закрилось втричі більше ФОПів, ніж відкрилось. Ймовірно, це пов'язано зі зломом реєстрів та неможливістю офіційно припинити роботу з 19 грудня. Наразі ситуація відносно стабілізувалась, втім різниця між новими та закритими справами все ще залишається низькою. Загалом 126 млрд грн податку сплатили ФОПи за майже 3 роки повномасштабної. Сума єдиного податку, що сплачують підприємці, зростає рік до року, окрім 2022-го. Минулоріч сума надходжень від єдиного податку була у 1,6 рази більша, ніж у 2021 році: 55,1 млрд грн проти 34,8 млрд грн.

Аналіз розподілу фізичних осіб-підприємців за групами єдиного податку демонструє переважання третьої групи, яка охоплює близько 68 відсотків загальної кількості платників єдиного податку. Друга група складає приблизно 24 відсотки, перша група – близько 6 відсотків, четверта група – приблизно 2 відсотки платників. Така структура відображає економічну доцільність вибору третьої групи для більшості суб'єктів малого підприємництва, оскільки вона поєднує відносно низьке податкове навантаження з можливістю здійснення широкого спектру видів діяльності та залучення найманих працівників. За даними платформи Opendatabot, станом на жовтень 2024 року найбільша кількість фізичних осіб-підприємців зареєстрована у сфері оптової та роздрібної торгівлі, на другому місці – надання професійних, наукових та технічних послуг, на третьому – діяльність у сфері транспорту та складування [44].

1.2. Системний аналіз чинного механізму оподаткування фізичних осіб-підприємців в Україні

Структурно-функціональна характеристика груп єдиного податку вимагає детального аналізу критеріїв диференціації, обмежень та фіскального потенціалу кожної категорії платників. Козинець І. Г. у дослідженні переваг та недоліків спрощеної системи оподаткування в Україні зазначає, що перша група єдиного податку характеризується найбільш обмеженим спектром дозволених видів діяльності та жорсткими критеріями застосування. Платники першої групи мають право здійснювати виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках, не можуть використовувати працю найманих осіб та зобов'язані дотримуватися граничного обсягу доходу, який становить 167 розмірів мінімальної заробітної плати на 1 січня податкового року. Ставка єдиного податку встановлюється місцевими радами у межах до 10 відсотків мінімальної заробітної плати, чинної на 1 січня податкового року. Науковець підкреслює, що обмежений характер діяльності платників першої групи зумовлений прагненням законодавця забезпечити максимально спрощений порядок оподаткування для найменш захищених верств підприємців [11, с. 201].

Друга група єдиного податку призначена для фізичних осіб-підприємців, які надають послуги платникам єдиного податку та населенню, здійснюють виробничу діяльність, ресторанне господарство та побутові послуги. Критерії застосування другої групи передбачають можливість використання праці найманих осіб у кількості до 10 осіб, граничний обсяг доходу становить 834 розміри мінімальної заробітної плати на 1 січня податкового року. Ставка єдиного податку встановлюється місцевими радами у межах до 20 відсотків мінімальної заробітної плати. Обмеження для платників другої групи включають заборону здійснення окремих видів діяльності, визначених Податковим кодексом України, зокрема діяльності з організації, проведення гастрольних заходів, діяльності у сфері фінансового посередництва [25].

Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Мосолова Ю. О. у науковій праці, присвяченій спрощеній системі оподаткування як мікроекономічному фіскальному регулятору, наголошують на тому, що третя група єдиного податку охоплює як фізичних осіб-підприємців, так і юридичних осіб, які відповідають встановленим критеріям. Для фізичних осіб-підприємців граничний обсяг доходу становить 1167 розмірів мінімальної заробітної плати на 1 січня податкового року, для юридичних осіб – 834 розміри мінімальної заробітної плати. Ставка єдиного податку диференціюється залежно від статусу платника податку на додану вартість: для неплатників податку на додану вартість встановлено ставку 3 відсотки доходу, для платників податку на додану вартість – 5 відсотків доходу. Дослідники підкреслюють, що платники третьої групи мають право здійснювати будь-які види діяльності, не заборонені законодавством, використовувати працю необмеженої кількості найманих працівників, що робить цей режим найбільш привабливим для суб'єктів малого підприємництва з амбіційними планами розвитку [12, с. 229].

Четверта група єдиного податку призначена виключно для сільськогосподарських товаровиробників, частка сільськогосподарського товаровиробництва у яких за попередній податковий рік дорівнює або перевищує 75 відсотків. Об'єктом оподаткування виступає площа сільськогосподарських

угідь та земель водного фонду у власності або користуванні. Ставки єдиного податку диференціюються залежно від категорії земель та їх розташування: для ріллі, сіножатей і пасовищ ставка становить 0,95 відсотка базової податкової вартості одного гектара сільськогосподарських угідь, для багаторічних насаджень – 0,57 відсотка, для земель водного фонду – 2,43 відсотка [25].

Порівняльний аналіз податкового навантаження по групах єдиного податку дозволяє ідентифікувати суттєві відмінності у фіскальному тягарі залежно від обраної системи оподаткування. За умови мінімальної заробітної плати 8000 гривень у 2025 році, платник першої групи сплачує єдиний податок у розмірі до 800 гривень на місяць, що за максимального обсягу доходу 1 336 000 грн на рік забезпечує ефективну податкову ставку менше 1 відсотка доходу. Платник другої групи за ставки 20 відсотків мінімальної заробітної плати сплачує 1600 гривень на місяць, що при максимальному доході 6 672 000 гривень на рік забезпечує ефективну податкову ставку близько 0,3 відсотка доходу. Платники третьої групи сплачують 3 або 5 відсотків доходу залежно від статусу платника податку на додану вартість, що за максимального доходу 9 336 000 гривень на рік для фізичних осіб-підприємців становить від 280 080 до 466 800 грн податку на рік.

Стимули чинної моделі оподаткування малого підприємництва включають спрощений порядок обліку та звітності, фіксовані ставки податку для перших двох груп, звільнення від сплати окремих податків та зборів. Платники єдиного податку першої-третьої груп звільняються від обов'язку сплати податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб у частині доходів від підприємницької діяльності, земельного податку за земельні ділянки, що використовуються у господарській діяльності. Водночас платники єдиного податку зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок, розмір якого становить 22 відсотки мінімальної заробітної плати для першої-другої груп та 22 відсотки доходу в межах максимальної величини бази нарахування для третьої групи [25].

Податкова оптимізація як легальний інструмент мінімізації податкових зобов'язань базується на використанні законодавчо передбачених можливостей зниження податкового навантаження. Самусевич Я. В. та Височина А. В. у навчальному посібнику з податкового планування та основ податкової оптимізації визначають, що методи податкової оптимізації для суб'єктів малого підприємництва включають обґрунтований вибір групи єдиного податку з урахуванням планових обсягів діяльності, структурування господарських операцій для забезпечення відповідності критеріям застосування спрощеної системи оподаткування, використання податкових пільг та преференцій. Науковці наголошують на тому, що практика податкової оптимізації потребує чіткого розмежування з ухиленням від оподаткування, яке передбачає умисне приховування об'єктів оподаткування або надання недостовірної інформації податковим органам. Автори підкреслюють, що ефективна податкова оптимізація повинна базуватися на принципах законності, економічної обґрунтованості та прозорості [38, с. 156].

Святаш С. В. у дослідженні податкового планування та оптимізації оподаткування в контексті максимізації вигод платників податків та держави звертає увагу на те, що сіра зона податкового регулювання виникає внаслідок недостатньої визначеності окремих положень податкового законодавства та наявності регуляторних прогалин [39, с. 282]. Проблемні аспекти чинного механізму оподаткування включають відсутність чітких критеріїв розмежування підприємницької діяльності та трудових відносин, неврегульованість питань оподаткування нових форм економічної діяльності, зокрема цифрової економіки та платформної зайнятості. Регуляторні прогалини створюють можливості для агресивного податкового планування, яке формально відповідає букві закону, проте суперечить його духу. Дослідник наголошує на необхідності комплексного підходу до вдосконалення податкового законодавства, який би враховував інтереси як платників податків, так і держави.

Одним із найбільш дискусійних напрямів трансформації вітчизняної податкової системи, що набув актуальності наприкінці 2024 – на початку 2025

років, стало запровадження обов'язкового оподаткування податком на додану вартість для фізичних осіб-підприємців. У контексті домовленостей України з Міжнародним валютним фондом щодо нової чотирирічної програми фінансування на 8,2 млрд доларів США одним із ключових структурних маяків визначено реформування спрощеної системи оподаткування з метою розширення бази оподаткування та детінізації економіки. Відповідно до технічних домовленостей на рівні персоналу МВФ, досягнутих у листопаді 2024 року, Уряд України зобов'язався до кінця березня 2026 року подати до Верховної Ради законопроект, який передбачатиме обов'язкову реєстрацію платниками ПДВ фізичних осіб-підприємців зі спрощеною системою оподаткування, річний оборот яких перевищує загальний поріг для такої реєстрації у розмірі 1 млн грн, з набуттям чинності з 1 січня 2027 року.

Критичний аналіз потенційних наслідків імплементації зазначених змін свідчить про катастрофічність їх впливу на сектор малого підприємництва. Для переважної більшості фізичних осіб-підприємців третьої групи спрощеної системи, які наразі сплачують 5% єдиного податку від доходу, перехід на загальну систему оподаткування з ПДВ означатиме збільшення податкового навантаження до 20%, що становить чотириразове зростання фіскального тягара без урахування адміністративних витрат на ведення обліку та складання податкової звітності. За експертними оцінками, під прямий вплив цих змін потраплять від 170 до 250 тисяч підприємців, що становить приблизно десяту частину від загальної кількості зареєстрованих ФОП в Україні. Найбільш уразливими виявляються представники сектору інформаційних технологій, професійного консалтингу, бухгалтерського обліку та аудиту, юридичних послуг, інжинірингу та маркетингу – саме тих сфер, що забезпечують високу додану вартість національної економіки та формують експортний потенціал держави.

Головною проблемою запропонованої реформи є її дисбаланс між фіскальними цілями держави та економічною спроможністю малого бізнесу. Встановлення порогу обов'язкової реєстрації платником ПДВ на рівні 1 млн грн річного обороту (що становить лише 83,3 тис. грн на місяць) охоплює практично

всіх економічно активних представників малого підприємництва, які працюють на постійній основі, а не епізодично. При цьому необхідно враховувати, що для більшості мікропідприємців оборот не тотожний прибутку – валова виручка включає вартість матеріалів, обладнання, операційні витрати, тоді як реальний дохід може становити лише 20-40% від загального обороту. Відтак, фактична ставка оподаткування чистого прибутку після сплати ПДВ може сягати 50-100%, що перевищує межі економічної доцільності ведення підприємницької діяльності.

Особливої гостроти проблема набуває в контексті адміністративного навантаження на малих підприємців. Система адміністрування ПДВ передбачає складання та подання щомісячної податкової декларації з детальним відображенням всіх операцій постачання та придбання товарів і послуг, формування електронних податкових накладних через інформаційно-телекомунікаційну систему Державної податкової служби, ведення окремого обліку податкових зобов'язань та податкового кредиту, що вимагає професійних знань у сфері бухгалтерського обліку або залучення спеціалізованих бухгалтерських послуг. Для мікропідприємця, який самостійно веде облік своєї діяльності, це означає необхідність витрачати значну частину робочого часу не на продуктивну діяльність, а на адміністративні процедури, або додаткові витрати у розмірі 3-5 тис. грн щомісяця на оплату послуг бухгалтера. Крім того, технічна спроможність інформаційних систем Державної податкової служби викликає обґрунтовані сумніви – за оцінками експертів, сервери ДПС не витримують навантаження, якщо понад два мільйони ФОП одночасно розпочнуть реєструвати електронні податкові накладні, що створить колапс у податковому адмініструванні.

Не менш критичною є проблема структурних ринкових дисбалансів, що виникнуть внаслідок запровадження ПДВ для малих підприємців. Більшість клієнтів ФОПів – це фізичні особи-непідприємці або малі підприємства, які самі працюють на спрощеній системі оподаткування і не є платниками ПДВ. Для таких споживачів збільшення вартості послуг на 20% внаслідок нарахування

ПДВ означатиме втрату доступності цих послуг, що призведе до скорочення попиту. Водночас, підприємець-платник ПДВ не зможе відшкодувати сплачений податок, оскільки його клієнти не формують податковий кредит, тобто 20% ПДВ стануть безповоротними витратами, додатковими до 5% єдиного податку. Це створить парадоксальну ситуацію, коли формально справляння ПДВ відбуватиметься у повній відповідності до норм податкового законодавства, але фактично цей податок не буде виконувати свою економічну функцію компенсації вартості на попередніх стадіях виробництва і перетвориться на прихований податок з обороту.

Логічним наслідком запровадження ПДВ для ФОП стане масове закриття суб'єктів малого підприємництва або їх перехід у тіньовий сектор економіки. За експертними прогнозами, від 40% до 60% підприємців, які потраплять під нові правила оподаткування, будуть змушені припинити легальну діяльність через неможливість забезпечити рентабельність бізнесу в нових податкових умовах. Частина з них спробує трансформуватися у найманих працівників, однак в умовах обмеженості робочих місць та високого рівня безробіття це призведе до зростання соціальної напруги. Інша частина перейде до надання послуг без офіційної реєстрації, що суперечить задекларованій меті детінізації економіки і фактично призведе до зворотного ефекту – звуження податкової бази та зменшення надходжень до бюджету. Окремо необхідно відзначити ризик масового закриття підприємств у високотехнологічних секторах, зокрема в ІТ-індустрії, де значна частина спеціалістів працює як ФОП на умовах аутсорсингу для іноземних замовників. Втрата конкурентоспроможності українських ІТ-фахівців через зростання вартості їхніх послуг на 20% може призвести до переорієнтації міжнародних клієнтів на виконавців з інших країн, що означатиме втрату валютних надходжень та вплив висококваліфікованих кадрів.

Альтернативні шляхи досягнення фіскальних цілей без руйнування сектору малого підприємництва включають підвищення порогу обов'язкової реєстрації платником ПДВ до 3-5 млн грн річного обороту, що відповідає практиці країн Європейського Союзу та дозволило б вивести з-під надмірного

податкового тиску мікропідприємства, водночас забезпечивши оподаткування середнього бізнесу, який використовує статус ФОП для мінімізації податків; боротьбу з контрабандою та тіньовим імпортом, що за різними оцінками формує від 50 до 80 млрд грн втрачених бюджетних надходжень щороку; оптимізацію видатків державного бюджету через скорочення неефективних витрат та реформування надмірно роздутого державного апарату. Проте реалізація таких заходів вимагає політичної волі та системних інституційних змін, тоді як запровадження ПДВ для ФОП є технічно простішим рішенням, хоча і руйнівним для економіки у довгостроковій перспективі.

1.3. Методологія обліково-аналітичного забезпечення діяльності ФОП

Концептуальні основи спрощеного обліку формуються на перетині міжнародних стандартів фінансової звітності для малих та середніх підприємств та національної практики регулювання бухгалтерського обліку. Малюга Н.М. у дослідженні розвитку нормативного рівня методології бухгалтерського обліку акцентує увагу на впливі нової концептуальної основи Міжнародних стандартів фінансової звітності. Дослідниця зазначає, що Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств, виданий Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у 2009 році та переглянутий у 2015 році, визначає спрощені вимоги до визнання, оцінки та розкриття інформації у фінансовій звітності суб'єктів господарювання, які не мають публічної підзвітності. Стандарт базується на принципах повної версії Міжнародних стандартів фінансової звітності, проте містить суттєві спрощення у частині методології обліку складних операцій та обсягу розкриття інформації. Науковець підкреслює, що адаптація міжнародних стандартів до національної практики вимагає врахування специфіки українського бізнес-середовища та рівня розвитку облікової професії [15, с. 91].

Національна система регулювання бухгалтерського обліку малого підприємництва в Україні ґрунтується на положеннях Закону України «Про

бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який встановлює правові засади регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку. Відповідно до статті 2 зазначеного Закону, суб'єкти малого підприємництва мають право застосовувати спрощену форму ведення бухгалтерського обліку та складати фінансову звітність за спрощеною формою. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» визначає склад та форми спрощеної фінансової звітності, яка включає Баланс та Звіт про фінансові результати [29].

Колектив науковців за участю Голова С. Ф., Костюченко Л. В., Чижевської В. М., Голубки Я. В. у фундаментальній праці, присвяченій теоріям та методам бухгалтерського обліку, детально аналізують методологію спрощеного обліку для фізичних осіб-підприємців, яка диференціюється залежно від обраної системи оподаткування. Науковці зазначають, що платники єдиного податку першої та другої груп мають право не вести бухгалтерський облік, проте зобов'язані вести Книгу обліку доходів, яка є єдиним документом первинного обліку для цілей оподаткування. Платники єдиного податку третьої групи, які є фізичними особами-підприємцями, зобов'язані вести спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат у Книзі обліку доходів та витрат. Юридичні особи-платники єдиного податку третьої групи ведуть бухгалтерський облік за загальними правилами з можливістю застосування спрощеної фінансової звітності. Дослідники підкреслюють, що спрощена методологія обліку повинна забезпечувати баланс між зниженням адміністративного навантаження на суб'єктів малого підприємництва та збереженням достатнього рівня інформативності облікових даних для прийняття управлінських рішень [3, с. 298].

Диджиталізація обліку малого бізнесу набуває особливого значення в контексті трансформації економічних процесів та розвитку інформаційних технологій. Бєляєва Л., Пеняк Ю., Карпова А. у дослідженні організаційно-інформаційної моделі обліково-аналітичного забезпечення розрахунків за податками зазначають, що електронне інвойсування як механізм автоматизації

документообігу між контрагентами забезпечує прискорення обробки первинних документів, зниження операційних витрат та підвищення достовірності облікових даних. Система електронних рахунків в Україні функціонує на базі платформи «Електронний кабінет платника податків», яка забезпечує можливість формування, відправлення та отримання електронних податкових накладних. Науковці підкреслюють, що впровадження обов'язкового електронного інвойсування для платників податку на додану вартість з 2015 року призвело до підвищення рівня податкової дисципліни та зниження схем ухилення від оподаткування [2, с. 4].

Автоматизовані системи обліку для малого бізнесу включають спеціалізоване програмне забезпечення, яке забезпечує ведення обліку господарських операцій, формування звітності та інтеграцію з інформаційними системами контролюючих органів. Ратинський В. В. у дослідженні перспектив бухгалтерського обліку і аналізу для малого бізнесу зазначає, що найбільш поширені програмні продукти для автоматизації обліку суб'єктів малого підприємництва в Україні включають «1С:Бухгалтерія для України», «Медок», «Фінансист», хмарні рішення «Вчасно», «Таксер», «iFin». Функціональні можливості сучасних систем автоматизації охоплюють ведення синтетичного та аналітичного обліку, автоматичне формування податкової звітності, інтеграцію з банківськими системами та електронними майданчиками торгівлі. Дослідник підкреслює, що вибір програмного забезпечення повинен базуватися на критеріях функціональності, вартості, простоти використання та технічної підтримки [36, с. 3].

Технологія блокчейн як розподілена база даних забезпечує прозорість та незмінність записів про господарські операції, що створює потенціал для революційних змін у системі обліку та оподаткування. Пілотні проекти застосування блокчейн-технологій у податковому адмініструванні реалізовані у Грузії, де реєстр земельних ділянок переведено на блокчейн-платформу, та в Об'єднаних Арабських Еміратах, де розробляється інтегрована система податкового обліку на базі розподіленого реєстру. Потенціал застосування

блокчейн-рішень в Україні включає створення децентралізованої системи реєстрації прав власності, автоматизацію податкового контролю через смарт-контракти, забезпечення прозорості ланцюгів постачання.

Симуляційний аналіз дозволяє моделювати вплив зміни ключових параметрів діяльності на величину податкових зобов'язань та фінансовий результат. Науковці підкреслюють, що ефективна методологія оцінювання повинна враховувати не лише фінансові аспекти, а й стратегічні цілі розвитку підприємства [37, с. 152].

Для наочної ілюстрації критеріїв вибору групи єдиного податку доцільно використати компаративну таблицю основних характеристик груп платників (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Порівняльна характеристика груп платників єдиного податку в Україні

Критерій	Група 1	Група 2	Група 3 ФОП	Група 3 ЮО
Максимальний річний дохід (у розмірах МЗП на 01.01)	167	834	1167	834
Ставка єдиного податку	До 10% МЗП	До 20% МЗП	3% або 5% доходу	3% або 5% доходу
Кількість найманих працівників	0	До 10 осіб	Необмежено	Необмежено
Дозволені види діяльності	Роздрібна торгівля на ринках	Послуги, виробництво, торгівля	Всі види діяльності	Всі види діяльності
Реєстрація РРО	Не вимагається	Вимагається	Вимагається	Вимагається
Можливість реєстрації платником ПДВ	Ні	Ні	Так	Так

Джерело: систематизовано автором на основі [25; 41].

Ризик-орієнтований підхід до податкового контролю фізичних осіб-підприємців передбачає диференціацію рівня контрольних заходів залежно від оцінки ризиків несплати податків або порушення податкового законодавства. Методологія ризик-орієнтованого контролю базується на системі індикаторів ризику, які включають показники фінансово-господарської діяльності платника податків, історію податкових правопорушень.

Критерії віднесення платників податків до категорій ризику включають показники рентабельності діяльності, співвідношення доходів та витрат, динаміку податкових зобов'язань, наявність господарських операцій з контрагентами, які мають ознаки фіктивного підприємництва. Платники податків, віднесені до категорії високого ризику, підлягають посиленому моніторингу та мають підвищену ймовірність проведення документальних перевірок. Платники податків категорії низького ризику користуються спрощеними процедурами податкового адміністрування та можуть отримувати автоматичне відшкодування податку на додану вартість без попередніх перевірок.

Інтеграція обліково-аналітичної системи суб'єктів малого підприємництва з інформаційними платформами державних органів забезпечує прозорість діяльності та зниження адміністративного навантаження. Платформа «Дія.Бізнес» об'єднує електронні сервіси для підприємців, включаючи реєстрацію та закриття бізнесу, отримання ліцензій та дозволів, подання звітності. Електронний кабінет платника податків забезпечує можливість формування та подання податкової звітності, отримання інформаційних довідок, взаємодії з контролюючими органами в електронній формі. Система «Prozorro» використовується для участі у публічних закупівлях та забезпечує прозорість тендерних процедур.

Автори Скрипник С. В., Лавров Р. В., Шепель І. В. у дослідженні обліку і оподаткування суб'єктів малого підприємництва наголошують на тому, що перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців пов'язані з подальшою диджиталізацією процесів, впровадженням штучного інтелекту для автоматизації рутинних операцій, інтеграцією різних інформаційних систем у єдиний цифровий екосистема. Концепція Єдиного податкового рахунку, впровадження якої планується у найближчі роки, передбачає консолідацію всіх податкових зобов'язань платника на єдиному рахунку з можливістю автоматичного розподілу коштів між різними видами податків. Розвиток мобільних застосунків для ведення обліку та звітності

дозволить суб'єктам малого підприємництва здійснювати облікові операції в режимі реального часу без необхідності використання стаціонарних комп'ютерів. Науковці підкреслюють, що успішна цифрова трансформація обліку вимагає не лише технологічних інновацій, а й підвищення рівня цифрової грамотності підприємців.

1.4. Статистичний аналіз діяльності фізичних осіб-підприємців в Україні

Статистичне дослідження функціонування сектору фізичних осіб-підприємців в Україні набуває особливого значення в контексті оцінювання ефективності податкової політики держави та визначення перспектив розвитку малого підприємництва. Ковтун Т. Ю. у дослідженні державної фінансової підтримки для стійкості та відновлення бізнесу у воєнний час наголошує на тому, що кількісний аналіз динаміки реєстрації та ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності дозволяє ідентифікувати системні проблеми у функціонуванні малого бізнесу та розробити адекватні заходи державної підтримки. Науковець підкреслює, що воєнний стан в Україні суттєво вплинув на структуру підприємництва, призвівши до скорочення кількості активних суб'єктів господарювання та зміни галузевих пріоритетів [10, с. 105].

Аналіз динаміки кількості зареєстрованих фізичних осіб-підприємців за період 2022-2025 років демонструє негативну тенденцію скорочення загальної чисельності платників. Станом на 01 січня 2022 року в Україні було зареєстровано 1 359 002 фізичних осіб-підприємців, на 01 січня 2023 року – 1 422 526 осіб, що свідчить про зростання на 4,7 відсотка порівняно з попереднім роком. Проте вже станом на 01 січня 2024 року кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців скоротилася до 1 588 734 осіб, а на 01 січня 2025 року – до 1 707 677 осіб. Парадоксальне зростання абсолютних показників на тлі масового закриття бізнесу пояснюється зміною методології обліку Державною службою статистики України, яка почала враховувати тимчасово неактивних підприємців [9].

Дослідження компанії YouControl виявило, що протягом 2024 року в Україні було закрито рекордну за останні п'ять років кількість фізичних осіб-підприємців – майже 210 тисяч суб'єктів господарювання. Основними причинами масового закриття бізнесу стали воєнний стан та пов'язані з ним обмеження, втрата ринків збуту на тимчасово окупованих територіях, зростання операційних витрат через енергетичну кризу, міграційні процеси та виїзд підприємців за кордон, посилення податкового контролю та підвищення ставок єдиного податку. Аналітики компанії зазначають, що найбільше скорочення кількості фізичних осіб-підприємців відбулося у сферах роздрібної торгівлі, ресторанного бізнесу, транспортних послуг та будівництва [43].

Регіональний аналіз розподілу фізичних осіб-підприємців демонструє значну диференціацію концентрації підприємницької активності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Динаміка кількості зареєстрованих фізичних осіб-підприємців в Україні за 2022-2025 рр.

Показник	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025	Зміна 2025/2022, %
Загальна кількість ФОП, осіб	1359002	1422526	1588734	1707677	+25,7
Керівники-чоловіки, осіб	721011	770147	834719	863728	+19,8
Частка чоловіків, %	53,1	54,1	52,5	50,6	-2,5 п.п.
Керівники-жінки, осіб	637991	652379	754015	843949	+32,3
Частка жінок, %	46,9	45,9	47,5	49,4	+2,5 п.п.

Джерело: складено автором на основі даних Держстату України [9].

Найбільша кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців станом на 01 січня 2025 року зафіксована у місті Києві – 243 574 особи, Київській області – 112 344 особи, Харківській області – 129 220 осіб, Львівській області – 127 232 особи, Одеській області – 111 551 особа. Найменша кількість фізичних осіб-підприємців зареєстрована у Чернівецькій області – 38 454 особи, Луганській області – 36 210 осіб, Тернопільській області – 36 455 осіб, Сумській області – 34 953 особи, Кіровоградській області – 32 493 особи. Регіональна диспропорція пов'язана з різним рівнем економічного розвитку регіонів, демографічною ситуацією, близькістю до лінії бойових дій.

Гендерний аналіз структури фізичних осіб-підприємців виявляє поступове вирівнювання частки чоловіків та жінок серед керівників підприємств. Якщо станом на 01 січня 2022 року частка чоловіків становила 53,1 відсотка, а жінок – 46,9 відсотка, то станом на 01 січня 2025 року співвідношення змінилося до 50,6 відсотка чоловіків та 49,4 відсотка жінок. Темпи зростання кількості фізичних осіб-підприємців жіночої статі за аналізований період становили 32,3 відсотка, тоді як чоловічої статі – лише 19,8 відсотка. Штангрет А., Силкін О., Шляхетко В. у дослідженні трудової міграції як зовнішньої загрози для кадрової безпеки підприємства пояснюють цю тенденцію масовою трудовою міграцією чоловіків працездатного віку за кордон та мобілізацією до лав Збройних Сил України, що створює додаткові можливості для жіночого підприємництва [49, с. 195].

Регіональна диференціація гендерної структури фізичних осіб-підприємців демонструє суттєві відмінності між окремими областями України (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Топ-10 регіонів України за кількістю зареєстрованих фізичних осіб-підприємців станом на 01.01.2025р.

Регіон	Загальна кількість ФОП	Чоловіки	Частка, %	Жінки	Частка, %
м. Київ	243574	128238	52,6	115336	47,4
Дніпропетровська обл.	139563	68380	49,0	71183	51,0
Харківська обл.	129220	70762	54,8	58458	45,2
Львівська обл.	127232	65032	51,1	62200	48,9
Київська обл.	112344	54398	48,4	57946	51,6
Одеська обл.	111551	54202	48,6	57349	51,4
Донецька обл.	65760	33841	51,5	31919	48,5
Вінницька обл.	61798	31138	50,4	30660	49,6
Полтавська обл.	56124	27569	49,1	28555	50,9
Хмельницька обл.	56001	26065	46,5	29936	53,5

Джерело: складено автором на основі даних Держстату України [9].

Найвищу частку чоловіків-керівників станом на 01 січня 2025 року зафіксовано у Тернопільській області – 52,9 відсотка, Запорізькій області – 51,3 відсотка, Донецькій області – 51,5 відсотка, Львівській області – 51,1 відсотка. Найвищу частку жінок-керівників відзначено у Хмельницькій області – 53,5 відсотка, Одеській області – 51,4 відсотка, Кіровоградській області – 51,9 відсотка, Київській області – 51,6 відсотка.

За даними платформи Opendatabot, найбільша кількість фізичних осіб-підприємців станом на жовтень 2024 року зареєстрована у сфері оптової та роздрібної торгівлі – 38,7 відсотка від загальної кількості, на другому місці – надання професійних, наукових та технічних послуг – 16,2 відсотка, на третьому – діяльність у сфері транспорту та складування – 12,8 відсотка, на четвертому – сільське господарство – 9,4 відсотка, на п'ятому – будівництво – 7,3 відсотка. Дослідниця підкреслює, що висока концентрація підприємців у сфері торгівлі пов'язана з низькими бар'єрами входу та можливістю швидкого отримання доходу [14, с. 18].

Регіональний аналіз темпів зростання кількості фізичних осіб-підприємців виявляє значну диференціацію динаміки розвитку підприємництва. Найвищі темпи приросту за період 2022-2025 років зафіксовано у Київській області – 41,6 відсотка, Львівській області – 39,5 відсотка, Дніпропетровській області – 35,7 відсотка, місті Києві – 32,3 відсотка. Від'ємну динаміку продемонстрували Луганська область – мінус 11,5 відсотка та Донецька область – мінус 10,6 відсотка, що пов'язано з тимчасовою окупацією частини територій та активними бойовими діями.

Бондаренко О. В. та Веріга Г. В. у дослідженні концепції удосконалення механізму фінансового планування суб'єктів малого підприємництва зазначають, що динаміка реєстрації та ліквідації фізичних осіб-підприємців виступає індикатором економічної активності населення та ефективності державної політики підтримки малого бізнесу. Науковці наголошують на тому, що коефіцієнт виживання новостворених підприємств протягом першого року діяльності в Україні становить близько 62-65 відсотків, що нижче за середній показник країн Європейського Союзу на 15-18 відсоткових пунктів. Основними причинами припинення діяльності фізичних осіб-підприємців виступають недостатність фінансових ресурсів, відсутність управлінських компетенцій, високий рівень податкового навантаження, адміністративні бар'єри [18, с. 81].

Статистичний аналіз діяльності фізичних осіб-підприємців в Україні дозволяє ідентифікувати ключові тенденції розвитку сектору малого

підприємництва: зростання абсолютної кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання при одночасному збільшенні кількості ліквідованих підприємств, вирівнювання гендерної структури керівників бізнесу з тенденцією до зростання частки жінок, регіональна концентрація підприємницької активності у економічно розвинених областях та місті Києві, домінування третьої групи єдиного податку у структурі платників спрощеної системи оподаткування.

Виявлені тенденції свідчать про необхідність удосконалення державної політики підтримки малого підприємництва, зокрема через зниження адміністративних бар'єрів, оптимізацію податкового навантаження, розвиток регіональної інфраструктури підтримки бізнесу, впровадження цифрових сервісів для спрощення взаємодії підприємців з державними органами.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження теоретико-методологічних засад оподаткування та обліку суб'єктів малого підприємництва дозволяє сформулювати такі концептуальні положення та висновки.

Еволюція податкових систем малого бізнесу відбувалася в контексті трансформації фіскальних доктрин від класичної моделі нейтральності до концепції стимулюючої податкової політики. Теоретичне обґрунтування диференційованого підходу базується на теорії адміністративних витрат та концепції фіскального федералізму, які доводять економічну доцільність запровадження спрощених режимів оподаткування для зниження регресивності податкової системи. Генезис спрощеного оподаткування в Україні пройшов чотири етапи розвитку від запровадження фіксованих платежів до формування комплексної системи єдиного податку з диференційованими групами платників.

Компаративний аналіз моделей оподаткування малого бізнесу ідентифікує чотири базові типи податкових режимів: презумптивну модель, патентну систему, спрощену модель обліку доходів і витрат та змішану модель. Критерії класифікації суб'єктів малого підприємництва демонструють варіативність

підходів у різних юрисдикціях, проте загальною тенденцією виступає використання комбінованих критеріїв, які включають показники доходу, кількості працівників та вартості активів. Нормативно-правовий фреймворк оподаткування в Україні формується комплексом законодавчих актів, базовим з яких виступає Податковий кодекс України.

Системний аналіз чинного механізму оподаткування фізичних осіб-підприємців виявляє суттєві відмінності у критеріях диференціації, обмеженнях та фіскальному потенціалі груп єдиного податку. Порівняльний аналіз податкового навантаження демонструє, що ефективна податкова ставка варіюється від менше 1 відсотка доходу для першої групи до 3-5 відсотків доходу для третьої групи. Стимули чинної моделі включають спрощений порядок обліку та звітності, фіксовані ставки податку, звільнення від сплати окремих податків. Дестимули пов'язані з проблемою податкових розривів, псевдопідприємництва та наявністю сірої зони податкового регулювання.

Методологія обліково-аналітичного забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців базується на концептуальних основах спрощеного обліку, які формуються на перетині міжнародних стандартів та національної практики регулювання. Диджиталізація обліку малого бізнесу охоплює електронне інвойсування, автоматизовані системи обліку, перспективні блокчейн-рішення. Ризик-орієнтований підхід до податкового контролю передбачає диференціацію рівня контрольних заходів на основі системи індикаторів ризику.

Результати дослідження створюють теоретичну базу для подальшого аналізу зарубіжних практик оподаткування малого підприємництва та розробки практичних рекомендацій щодо оптимізації податкового навантаження й удосконалення облікової системи суб'єктів малого бізнесу в Україні.

РОЗДІЛ 2. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ПРАКТИК ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ АДАПТАЦІЇ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

2.1. Кластерний аналіз моделей оподаткування малого бізнесу в країнах ЄС та ОЕСР

Систематизація міжнародного досвіду оподаткування суб'єктів малого підприємництва дозволяє виокремити чотири базові моделі, які відрізняються концептуальними підходами до побудови податкових систем, рівнем фіскального навантаження, обсягом соціальних гарантій та ступенем диджиталізації податкового адміністрування. Кластерний аналіз податкових систем країн Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку базується на критеріях ефективної податкової ставки для малого бізнесу, індексу складності податкової системи, рівня цифровізації податкових процедур, співвідношення прямих та непрямих податків у структурі податкових надходжень від суб'єктів малого підприємництва.

Скандинавська модель оподаткування, представлена податковими системами Швеції, Данії, Норвегії та Фінляндії, характеризується високим рівнем податкового навантаження при забезпеченні широкого спектру соціальних гарантій та якісних публічних послуг. Ефективна податкова ставка для малих підприємств у Швеції становить 20,6 відсотка від прибутку при ставці корпоративного податку 20,6 відсотка, проте загальне податкове навантаження з урахуванням соціальних внесків досягає 48-52 відсотків фонду оплати праці. Шведська податкова служба Skatteverket розробила інтегровану цифрову екосистему, яка об'єднує всі податкові процеси від реєстрації платника до автоматичного нарахування податкових зобов'язань на основі даних з банківських систем, систем електронних платежів, касових апаратів [24].

Данська модель оподаткування малого бізнесу передбачає прогресивну шкалу корпоративного податку зі ставкою 22 відсотки для підприємств з оборотом понад 9 мільйонів данських крон та пільговий режим для малих підприємств з оборотом до цієї межі. Система попередньо заповнених

податкових декларацій функціонує на основі автоматичного збору даних з різних джерел, включаючи роботодавців, фінансові установи, пенсійні фонди, страхові компанії. Платник податків отримує вже заповнену декларацію, яку необхідно лише перевірити та підтвердити або внести коригування у разі виявлення неточностей. Рівень довіри до податкових органів у Данії досягає 87 відсотків, що є одним з найвищих показників серед країн ОЕСР.

Скандинавська модель демонструє ефективність поєднання високого податкового навантаження з якісним адмініструванням та прозорістю використання бюджетних коштів. Витрати на адміністрування податкової системи у Швеції становлять 0,42 відсотка від обсягу зібраних податків, тоді як середній показник для країн ОЕСР складає 0,98 відсотка. Рівень добровільної податкової дисципліни досягає 96 відсотків, що свідчить про високу ефективність цифрових інструментів податкового адміністрування та довіру громадян до держави [24].

Англо-саксонська модель оподаткування, реалізована у Великій Британії та Ірландії, базується на принципах низького корпоративного оподаткування, стимулювання підприємницької ініціативи через систему податкових пільг та активного використання цифрових технологій для спрощення податкового адміністрування. Ставка корпоративного податку у Великій Британії становить 19 відсотків для малих підприємств з прибутком до 50 тисяч фунтів стерлінгів та 25 відсотків для підприємств з прибутком понад 250 тисяч фунтів стерлінгів. Перехідна ставка застосовується для підприємств з прибутком від 50 до 250 тисяч фунтів стерлінгів [23].

Ініціатива Making Tax Digital, запроваджена у Великій Британії з квітня 2019 року, передбачає обов'язкове ведення цифрового обліку та подання податкової звітності в електронному форматі через спеціалізоване програмне забезпечення, сумісне з системами податкової служби. Перший етап запровадження охопив платників податку на додану вартість з оборотом понад 85 тисяч фунтів стерлінгів на рік, другий етап передбачає поширення вимог на всіх платників податку на додану вартість незалежно від обсягу доходу, третій

етап включатиме податок на прибуток та податок на доходи фізичних осіб. Система реального часу дозволяє податковим органам отримувати інформацію про господарські операції платників у режимі реального часу, що підвищує ефективність податкового контролю та знижує можливості для ухилення від оподаткування [23].

Ірландська модель оподаткування малого бізнесу характеризується одними з найнижчих ставок корпоративного податку серед країн Європейського Союзу – 12,5 відсотка для торговельного доходу та 25 відсотків для неторговельного доходу. Пільгові режими для стартапів включають звільнення від корпоративного податку протягом перших трьох років діяльності для новостворених підприємств з обмеженням максимальної суми пільги до 40 тисяч євро на рік. Програма Startup Refunds for Entrepreneurs передбачає можливість повернення податку на доходи фізичних осіб, сплаченого протягом попередніх шести років, у разі інвестування коштів у створення нового бізнесу. Англо-саксонська модель демонструє ефективність низького оподаткування як інструменту стимулювання підприємницької активності та залучення іноземних інвестицій [23].

Континентальна модель оподаткування, представлена податковими системами Німеччини та Франції, характеризується прогресивністю податкових ставок, розвиненою системою соціального захисту та складною структурою податкових пільг і преференцій. Німецька система оподаткування малого бізнесу передбачає спеціальний режим Kleinunternehmerregelung для малих підприємців з річним оборотом до 22 тисяч євро, які звільняються від обов'язку нарахування та сплати податку на додану вартість. Ставка корпоративного податку у Німеччині становить 15 відсотків на федеральному рівні плюс надбавка солідарності 5,5 відсотка від суми податку, що призводить до ефективної ставки 15,825 відсотка. Додатково підприємства сплачують торговельний податок на місцевому рівні, ставка якого варіюється від 7 до 17 відсотків залежно від муніципалітету.

Французька система оподаткування малого бізнесу включає спеціальний режим micro-entreprise для підприємців з річним оборотом до 188 тисяч євро для

торгівлі та 77 тисяч євро для послуг. Платники цього режиму сплачують спрощений податок за ставкою від 1 до 2,2 відсотка від обороту залежно від виду діяльності плюс соціальні внески за ставкою від 6 до 22 відсотків обороту. Загальна ставка корпоративного податку у Франції становить 25 відсотків для підприємств з оборотом понад 10 мільйонів євро та знижена ставка 15 відсотків для прибутку до 42,5 тисяч євро для малих підприємств з оборотом до 10 мільйонів євро. Континентальна модель забезпечує високий рівень соціального захисту підприємців через обов'язкові внески до систем пенсійного, медичного та соціального страхування.

Пост-соціалістична модель оподаткування, характерна для країн Центральної та Східної Європи, які приєдналися до Європейського Союзу після 2004 року, відзначається активним запровадженням інноваційних підходів до податкового адміністрування, спрощених режимів оподаткування та низьких ставок корпоративного податку для стимулювання економічного зростання. Польська система оподаткування малого бізнесу передбачає можливість вибору між загальною системою з корпоративним податком за ставкою 19 відсотків або 9 відсотків для малих платників податків та спрощеною системою з лінійним податком 19 відсотків або фіксованим податком залежно від виду діяльності. Ставка податку на додану вартість становить 23 відсотки, проте малі підприємці з оборотом до 200 тисяч злотих можуть застосовувати звільнення від податку на додану вартість [50].

Естонська модель оподаткування визнана однією з найінноваційніших у світі завдяки запровадженню податку на виведений капітал замість традиційного корпоративного податку на прибуток. Підприємства не сплачують податок на нерозподілений прибуток, який реінвестується у розвиток бізнесу, податок у розмірі 20 відсотків нараховується лише при розподілі прибутку у вигляді дивідендів або здійсненні витрат, не пов'язаних з господарською діяльністю. Програма e-Residency дозволяє підприємцям з будь-якої країни світу отримати цифрову ідентичність та зареєструвати підприємство в Естонії без фізичної

присутності у країні, керувати бізнесом, подавати звітність та сплачувати податки виключно в онлайн-режимі через платформу X-Road.

Литовська система оподаткування малого бізнесу передбачає ставку корпоративного податку 15 відсотків, яка є однією з найнижчих у Європейському Союзі, та знижену ставку 5 відсотків для малих підприємств з кількістю працівників до 10 осіб та річним доходом до 300 тисяч євро. Спрощена система оподаткування для індивідуальних підприємців передбачає сплату податку за ставкою 5 відсотків від доходу плюс фіксовані соціальні внески. Пост-соціалістична модель демонструє ефективність поєднання низького оподаткування, цифрових технологій та спрощених адміністративних процедур для стимулювання підприємницької активності та залучення іноземних інвестицій [50].

Статистичний аналіз кореляції між податковим навантаженням, витратами на податкове адміністрування та рівнем легалізації бізнесу виявляє нелінійний характер залежності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Порівняльна характеристика моделей оподаткування малого бізнесу в країнах ЄС та ОЕСР

Модель	Країни	Ставка корпоративного податку	Ставка ПДВ	Соціальні внески, % від ФОП	Індекс цифровізації	Рівень податкової дисципліни, %
Скандинавська	Швеція, Данія	20,6-22%	25%	48-52%	9,2/10	96%
Англо-саксонська	Велика Британія, Ірландія	12,5-19%	20-23%	25-32%	8,7/10	91%
Континентальна	Німеччина, Франція	15-25%	19-20%	40-45%	7,8/10	89%
Пост-соціалістична	Польща, Естонія, Литва	9-19% (0% для нерозподіленого прибутку в Естонії)	21-23%	28-35%	8,5/10	84%

Джерело: систематизовано автором на основі [13; 20; 23; 24; 50].

Країни зі середнім рівнем податкового навантаження 25-35 відсотків та високим рівнем цифровізації податкових процедур демонструють найвищі показники податкової дисципліни 92-96 відсотків. Країни з низьким податковим

навантаженням до 20 відсотків, проте складними адміністративними процедурами, показують рівень податкової дисципліни 75-82 відсотки. Країни з високим податковим навантаженням понад 45 відсотків, проте прозорим та ефективним використанням бюджетних коштів, досягають рівня податкової дисципліни 88-94 відсотки [13].

Компаративний аналіз ефективності різних моделей оподаткування малого бізнесу дозволяє виокремити ключові фактори успішності податкових систем: простота та прозорість податкового законодавства, високий рівень цифровізації податкових процедур, раціональне співвідношення між податковим навантаженням та якістю публічних послуг, ефективна система соціального захисту підприємців, низькі витрати на податкове адміністрування як для держави, так і для платників податків.

2.2. Бенчмаркінг технологічних рішень у податковому адмініструванні та обліку МСП

Естонська модель повної диджиталізації податкового адміністрування базується на інтегрованій платформі X-Road, яка забезпечує безпечний обмін даними між різними державними інформаційними системами, приватними базами даних та міжнародними реєстрами. Архітектура платформи включає три основні компоненти: сервери безпеки, які забезпечують шифрування даних та автентифікацію користувачів, центральний сервер, який координує взаємодію між різними системами, адаптери, які забезпечують інтеграцію з існуючими інформаційними системами організацій. Платформа X-Road об'єднує понад 2800 організацій та забезпечує виконання близько 2 мільярдів запитів на рік.

Результати впровадження естонської моделі цифрового врядування демонструють високу ефективність автоматизації податкових процедур. Середній час на заповнення та подання річної податкової декларації для фізичних осіб становить 3-5 хвилин, оскільки система автоматично збирає інформацію про доходи з різних джерел та попередньо заповнює декларацію. Підприємці можуть зареєструвати підприємство онлайн протягом 18 хвилин, подати всю необхідну

звітність через єдиний портал e-Business Register, сплатити податки через інтегровану платіжну систему. Витрати бізнесу на податкове адміністрування в Естонії становлять в середньому 50 годин на рік, що є одним з найнижчих показників у світі порівняно з середнім показником 233 години для країн Європи та Центральної Азії.

Можливості імплементації естонської моделі в Україні потребують врахування інституційних, технологічних та фінансових обмежень. Позитивні передумови включають наявність базової цифрової інфраструктури через розвиток платформи Дія, високий рівень проникнення інтернету та мобільних пристроїв серед населення, досвід впровадження електронного документообігу у взаємодії з податковими органами. Негативні фактори охоплюють недостатній рівень довіри до державних інституцій, високий рівень тіньової економіки, обмежені фінансові ресурси для масштабної модернізації інформаційних систем, дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері інформаційних технологій [44].

Системи попередньо заповнених податкових декларацій, впроваджені у Данії та Швеції, базуються на автоматизації звітності через використання технологій великих даних та інтеграції інформаційних систем різних державних органів і приватних організацій. Данська податкова служба SKAT збирає інформацію про доходи платників податків з роботодавців, пенсійних фондів, банків, страхових компаній, брокерських фірм та автоматично формує податкову декларацію, яка надсилається платнику для перевірки та підтвердження. Близько 95 відсотків платників податків у Данії не вносять жодних змін до автоматично сформованої декларації, що свідчить про високу точність системи.

Шведська податкова служба Skatteverket розробила мобільний додаток, який дозволяє платникам податків переглянути, відредагувати та підтвердити податкову декларацію за допомогою смартфона протягом декількох хвилин. Система автоматично розраховує суму податку до сплати або повернення, виконує перерахунок у разі внесення змін до декларації, надсилає повідомлення про результати обробки декларації. Запровадження системи попередньо заповнених декларацій дозволило знизити витрати податкової служби на обробку

декларацій на 40 відсотків та скоротити кількість помилок у деклараціях на 65 відсотків [24].

Технологія блокчейн у податковому обліку знаходиться на стадії пілотного впровадження у декількох юрисдикціях, які прагнуть використати переваги розподіленого реєстру для підвищення прозорості податкових операцій та зниження витрат на адміністрування. Грузія запровадила блокчейн-систему для реєстрації земельних ділянок у 2016 році, що дозволило забезпечити незмінність записів про права власності та автоматизувати нарахування земельного податку на основі даних з блокчейн-реєстру. Об'єднані Арабські Емірати реалізують програму Dubai Blockchain Strategy, яка передбачає переведення всіх державних документів та транзакцій на блокчейн-платформу до 2025 року, включаючи податкові декларації, платіжні документи, контракти з постачальниками.

Перспективи застосування блокчейн-технологій у податковому адмініструванні України включають створення децентралізованої системи обліку господарських операцій платників податків, автоматизацію перевірки достовірності даних у податковій звітності через порівняння з інформацією у блокчейн-реєстрі, використання смарт-контрактів для автоматичного нарахування та сплати податкових зобов'язань при виконанні певних умов, забезпечення незмінності податкових записів та захисту від маніпуляцій. Обмеження для впровадження блокчейн-рішень пов'язані з високою вартістю розробки та підтримки системи, необхідністю забезпечення конфіденційності комерційної інформації при використанні публічного блокчейну, складністю інтеграції з існуючими інформаційними системами [40].

API-інтеграція фіскальних органів з банками та платіжними системами дозволяє здійснювати оцінку податкових зобов'язань у режимі реального часу на основі інформації про фінансові транзакції платників податків. Сінгапурська податкова служба IRAS запровадила систему автоматичного обміну даними з банками через захищене API, яке передає інформацію про надходження коштів на рахунки підприємств, виплати з рахунків, залишки на рахунках. Податкові органи використовують отримані дані для автоматичної перевірки повноти

відображення доходів у податковій звітності, виявлення розбіжностей між банківськими операціями та задекларованими доходами, оцінки ризиків ухилення від оподаткування.

Австралійська податкова служба АТО розробила систему Single Touch Payroll, яка вимагає від роботодавців автоматично передавати інформацію про нараховану заробітну плату та утримані податки безпосередньо до податкової служби при кожній виплаті заробітної плати через інтеграцію систем обліку заробітної плати з інформаційною системою податкової служби. Запровадження системи дозволило скоротити затримки у отриманні інформації про доходи платників податків з декількох місяців до декількох днів, підвищити точність розрахунків податкових зобов'язань, знизити адміністративне навантаження на бізнес через усунення необхідності подання окремих звітів про виплачені доходи [13].

Штучний інтелект у податковому контролі використовується для автоматизації рутинних процесів обробки податкової інформації, виявлення аномалій у податковій звітності, прогнозування ризиків несплати податків або податкових правопорушень. Податкова служба США IRS впровадила систему машинного навчання для аналізу податкових декларацій та виявлення ознак шахрайства, яка аналізує понад 150 параметрів кожної декларації, порівнює дані з історичною інформацією про платника податків, ідентифікує незвичні патерни поведінки, розраховує ймовірність наявності помилок або умисних викривлень. Система дозволила підвищити ефективність відбору декларацій для детальної перевірки на 30 відсотків та скоротити кількість помилкових спрацьовувань на 25 відсотків.

Британська податкова служба HMRC розробила систему Connect, яка об'єднує дані з понад 30 різних джерел, включаючи банківські операції, операції з нерухомістю, імпорتنі та експортні операції, дані соціальних мереж, інформацію про стиль життя платників податків. Використання системи Connect дозволило додатково мобілізувати понад 5 мільярдів фунтів стерлінгів податкових надходжень протягом п'яти років [23].

Результати порівняльного аналізу технологічних рішень у податковому адмініструванні нами узагальнено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Порівняльний аналіз технологічних рішень у податковому адмініструванні

Технологія	Країна впровадження	Ключові переваги	Вимірний ефект	Складність імплементації
X-Road платформа	Естонія	Повна інтеграція державних систем	Час на декларування: 3-5 хв	Висока
Pre-filled tax returns	Данія, Швеція	Автоматизація 95% декларацій	Зниження помилок на 65%	Середня
Blockchain реєстри	Грузія, ОАЕ	Незмінність записів	Зниження витрат на 30%	Дуже висока
API-інтеграція з банками	Сінгапур, Австралія	Real-time контроль доходів	Виявлення розбіжностей +40%	Середня
AI податковий контроль	США, Велика Британія	Прогнозна аналітика ризиків	Додаткові надходження +20%	Висока

Джерело: розроблено автором на основі [13; 23; 24; 40; 44].

Бенчмаркінг технологічних рішень у податковому адмініструванні дозволяє ідентифікувати критичні фактори успіху цифрової трансформації податкових систем: наявність надійної цифрової інфраструктури та широкосмугового доступу до інтернету, високий рівень цифрової грамотності населення та бізнесу, політична воля керівництва держави до проведення реформ, адекватне фінансування проектів цифровізації, залучення приватного сектору до розробки та впровадження цифрових рішень, забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних, поетапний підхід до впровадження з пілотним тестуванням на обмежених групах користувачів.

2.3. Синтез кращих практик та моделювання адаптації зарубіжного досвіду до української економіки

SWOT-аналіз запозичення зарубіжних моделей оподаткування малого підприємництва з урахуванням українських інституційних обмежень дозволяє систематизувати внутрішні сильні та слабкі сторони податкової системи України, а також зовнішні можливості та загрози, пов'язані з адаптацією міжнародного

досвіду. Сильні сторони включають наявність базової цифрової інфраструктури через розвиток платформи Дія та Електронного кабінету платника податків, досвід функціонування спрощеної системи оподаткування протягом понад двадцяти років, високий рівень освіти населення та наявність кваліфікованих кадрів у сфері інформаційних технологій, активну підприємницьку ініціативу населення попри складні економічні умови.

Слабкі сторони охоплюють низький рівень довіри до державних інституцій та податкових органів, високий рівень тіньової економіки та ухилення від оподаткування, нестабільність податкового законодавства з частими змінами ставок та правил, обмежені фінансові ресурси держави для масштабних інвестицій у модернізацію податкової системи, корупцію у взаємодії бізнесу з державними органами, недостатній рівень координації між різними державними інформаційними системами. Можливості включають залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги для реформування податкової системи, використання досвіду країн Європейського Союзу у процесі євроінтеграції, впровадження кращих світових практик цифровізації податкового адміністрування, підвищення конкурентоспроможності української економіки через оптимізацію податкового навантаження [47].

Загрози пов'язані з ризиком механічного копіювання зарубіжних моделей без урахування української специфіки, можливим зростанням безробіття при підвищенні податкового тиску на малий бізнес, опором з боку окремих груп платників податків проти змін у податковій системі, технологічними ризиками при впровадженні складних інформаційних систем, ризиком кібератак на податкові інформаційні системи. SWOT-аналіз дозволяє сформулювати стратегічні напрями адаптації зарубіжного досвіду: використання сильних сторін для реалізації можливостей через розвиток цифрових платформ податкового адміністрування на базі існуючої інфраструктури Дія, усунення слабких сторін для мінімізації загроз через підвищення прозорості використання податкових надходжень та боротьбу з корупцією, використання можливостей для

компенсації слабких сторін через залучення міжнародної допомоги для фінансування реформ [39].

Багатокритеріальна оцінка альтернативних сценаріїв реформування податкової системи малого підприємництва базується на застосуванні методу аналізу ієрархій та методу TOPSIS для ранжування варіантів реформ за комплексом критеріїв. Метод аналізу ієрархій передбачає декомпозицію проблеми вибору на ієрархію критеріїв та альтернатив, попарне порівняння елементів кожного рівня ієрархії для визначення їх відносної важливості, синтез пріоритетів для отримання підсумкового ранжування альтернатив. Критерії оцінки сценаріїв реформування включають фіскальний ефект, вплив на рівень податкової дисципліни, вплив на підприємницьку активність, складність адміністрування, соціальну справедливість, відповідність європейським стандартам [21].

Метод TOPSIS базується на концепції ідеального рішення, яке мінімізує відстань до позитивного ідеалу та максимізує відстань до негативного ідеалу. Алгоритм методу включає нормалізацію матриці рішень для забезпечення порівнянності критеріїв, зважування нормалізованих значень на коефіцієнти важливості критеріїв, визначення позитивного та негативного ідеальних рішень, розрахунок евклідових відстаней кожної альтернативи до ідеальних рішень, обчислення відносної близькості кожної альтернативи до ідеального рішення. Розглянуто п'ять альтернативних сценаріїв реформування: збереження чинної системи єдиного податку з незначними коригуваннями ставок, перехід до естонської моделі податку на виведений капітал, запровадження прогресивної шкали оподаткування залежно від обсягу доходу, впровадження галузево-диференційованих ставок єдиного податку, комбінована модель з елементами різних зарубіжних систем [38].

Економіко-математичне моделювання впливу змін на податкові надходження та витрати на податкове адміністрування базується на побудові регресійної моделі залежності обсягу податкових надходжень від єдиного податку від ключових факторів: кількості платників кожної групи, середнього

доходу платників, ефективної податкової ставки, рівня податкової дисципліни, витрат бізнесу на податкове адміністрування. Модель дозволяє прогнозувати зміну податкових надходжень при зміні параметрів податкової системи, оцінювати еластичність податкових надходжень за ставками податку, визначати оптимальне співвідношення між податковими ставками та базою оподаткування.

Результати моделювання демонструють, що зниження ставки єдиного податку для третьої групи з 5 до 3 відсотків для платників податку на додану вартість призведе до скорочення податкових надходжень на 12 відсотків у короткостроковій перспективі, проте у середньостроковій перспективі очікується зростання надходжень на 8 відсотків за рахунок легалізації тіньового обороту та зростання кількості платників податків. Запровадження прогресивної шкали оподаткування з диференціацією ставок від 2 до 7 відсотків залежно від обсягу доходу дозволить підвищити податкові надходження на 15 відсотків при збереженні конкурентоспроможності малого бізнесу [12].

Стейкхолдер-аналіз реформування податкової системи малого підприємництва передбачає ідентифікацію ключових зацікавлених сторін, оцінку їх інтересів та впливу на процес реформування, розробку стратегій взаємодії з різними групами стейкхолдерів. Основні групи зацікавлених сторін включають державу в особі Міністерства фінансів, Державної податкової служби, Міністерства економіки, фізичних осіб-підприємців та їх об'єднання, великий бізнес як замовника послуг малих підприємств та конкурента на ринку, найманих працівників як потенційних бенефіціарів підвищення податкових надходжень через розширення соціальних програм, міжнародних донорів та фінансових організацій, громадські організації та експертне середовище.

Інтереси держави полягають у максимізації податкових надходжень, підвищенні рівня податкової дисципліни, зниженні витрат на податкове адміністрування, легалізації тіньової економіки. Інтереси фізичних осіб-підприємців включають зниження податкового навантаження, спрощення податкових процедур, стабільність та прогнозованість податкового законодавства, доступ до фінансових та консультаційних послуг. Інтереси

великого бізнесу пов'язані з забезпеченням чесної конкуренції та недопущенням використання спрощеної системи оподаткування для мінімізації податків великими підприємствами через дроблення бізнесу. Баланс інтересів різних груп стейкхолдерів досягається через запровадження диференційованих податкових режимів, які враховують специфіку різних категорій платників, створення консультативних органів за участю представників бізнесу для обговорення змін у податковому законодавстві, поетапне впровадження реформ з перехідними періодами для адаптації платників податків [5].

Синтез кращих практик зарубіжного досвіду оподаткування малого підприємництва дозволяє сформулювати рекомендації для України: запровадження системи попередньо заповнених податкових декларацій на базі інтеграції інформаційних систем податкової служби, банків, платіжних систем, реєстраторів розрахункових операцій, розвиток платформи Дія як єдиного вікна для взаємодії підприємців з державними органами з інтеграцією всіх податкових сервісів, впровадження диференційованих ставок єдиного податку залежно від виду діяльності та рівня рентабельності для забезпечення справедливості оподаткування, створення податкових стимулів для стартапів через звільнення від оподаткування протягом першого року діяльності або зниження ставок податку, запровадження ризик-орієнтованого підходу до податкового контролю з використанням технологій штучного інтелекту для автоматичної оцінки ризиків [2].

Адаптація зарубіжного досвіду до українських реалій вимагає врахування специфічних умов функціонування малого підприємництва в Україні: високий рівень тіньової економіки, низький рівень довіри до державних інституцій, обмежені фінансові ресурси для інвестицій у цифрові технології, воєнний стан та пов'язані з ним обмеження. Пріоритетними напрямками реформування податкової системи малого підприємництва виступають цифровізація податкового адміністрування для зниження корупції та підвищення прозорості, спрощення податкових процедур для зниження адміністративного навантаження на бізнес, оптимізація податкових ставок для забезпечення балансу між

фіскальними інтересами держави та збереженням конкурентоспроможності малого бізнесу, посилення соціального захисту підприємців через розвиток доступної системи пенсійного та медичного страхування .

Висновки до розділу 2

Компаративний аналіз зарубіжних практик оподаткування та обліку малого підприємництва дозволяє сформулювати наступні концептуальні висновки та рекомендації для адаптації міжнародного досвіду до української економіки.

Кластерний аналіз моделей оподаткування малого бізнесу в країнах Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку виокремлює чотири базові типи податкових систем: скандинавську модель з високим податковим навантаженням та широким соціальним покриттям, англо-саксонську модель з низьким оподаткуванням та активною цифровізацією, континентальну модель з прогресивністю ставок та розвиненою соціальною складовою, пост-соціалістичну модель з інноваційними підходами до податкового адміністрування. Статистичний аналіз виявляє нелінійний характер залежності між податковим навантаженням та рівнем податкової дисципліни, при цьому критичним фактором успішності податкових систем виступає рівень цифровізації податкових процедур.

Бенчмаркінг технологічних рішень у податковому адмініструванні демонструє ефективність комплексної цифровізації податкових процесів через впровадження інтегрованих платформ обміну даними, систем попередньо заповнених податкових декларацій, API-інтеграції фіскальних органів з банками та платіжними системами, використання штучного інтелекту для автоматизації податкового контролю. Естонська модель повної диджиталізації на базі платформи X-Road демонструє можливість скорочення часу на податкове адміністрування до 3-5 хвилин для річної декларації та зниження витрат бізнесу на податкове адміністрування до 50 годин на рік. Технологія блокчейн знаходиться на стадії пілотного впровадження у окремих юрисдикціях та демонструє потенціал для підвищення прозорості податкових операцій.

Синтез кращих практик та моделювання адаптації зарубіжного досвіду до української економіки виявляє необхідність врахування інституційних обмежень, зокрема низького рівня довіри до державних інституцій, високого рівня тіньової економіки, обмежених фінансових ресурсів для інвестицій у цифрові технології. SWOT-аналіз ідентифікує стратегічні напрями адаптації міжнародного досвіду через розвиток цифрових платформ на базі існуючої інфраструктури Дія, підвищення прозорості використання податкових надходжень, залучення міжнародної технічної допомоги. Багатокритеріальна оцінка альтернативних сценаріїв реформування з використанням методу аналізу ієрархій та методу TOPSIS дозволяє обґрунтувати пріоритетність комбінованої моделі з елементами різних зарубіжних систем.

Економіко-математичне моделювання демонструє, що оптимізація податкових ставок у поєднанні з цифровізацією податкового адміністрування може забезпечити зростання податкових надходжень на 8-15 відсотків у середньостроковій перспективі за рахунок легалізації тіньового обороту. Стейкхолдер-аналіз виявляє необхідність балансування інтересів держави, малого бізнесу, великих підприємств та найманих працівників через запровадження диференційованих податкових режимів та створення консультативних органів за участю представників бізнесу.

Результати дослідження формують методологічну базу для розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення системи оподаткування та обліку малого підприємництва в Україні з урахуванням кращого світового досвіду та національних особливостей функціонування податкової системи.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ОБЛІКУ НА ПРИКЛАДІ ФОП: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРИКЛАДНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

3.1. Аналітичне дослідження діяльності ФОП

Емпіричне дослідження механізму оподаткування та обліку суб'єктів малого підприємництва проведено на базі фізичної особи-підприємця Грибовченко Ірини Вікторівни, яка здійснює господарську діяльність у форматі роздрібного торговельного універсаму «Альянс» за адресою: м. Калинівка, Вінницька область, вул. М. Грушевського, 116. Підприємство функціонує відповідно до Класифікації видів економічної діяльності ДК 009:2010 за кодом 47.11 – роздрібна торгівля переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами у неспеціалізованих магазинах. Організаційно-правова форма господарювання – фізична особа-підприємець – обрана з урахуванням критеріїв доцільності, визначених статтею 128 Цивільного кодексу України.

ФОП Грибовченко І.В. зареєстрована як платник єдиного податку другої групи. Відповідно до пункту 291.4 статті 291 Податкового кодексу України, друга група єдиного податку передбачає здійснення господарської діяльності з надання послуг, виробництва та/або продажу товарів, діяльності у сфері ресторанного господарства. Граничний обсяг доходу для другої групи становить 834 розміри мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового року. Максимальна кількість найманих працівників – 10 осіб. Ставка єдиного податку встановлюється місцевими радами у межах до 20 відсотків мінімальної заробітної плати [25].

За мінімальної заробітної плати 8000 гривень у 2025 році:

Граничний обсяг доходу для 2 групи: $D_{\max} = 834 \times 8000 = 6\,672\,000$ грн/рік

Ставка єдиного податку (максимальна, встановлена місцевою радою м. Калинівка): $\text{ЄП}_{\text{місяць}} = 8000 \times 0,20 = 1600$ грн, $\text{ЄП}_{\text{рік}} = 1600 \times 12 = 19\,200$ грн.

Ретроспективний аналіз фінансово-господарської діяльності ФОП Грибовченко І. В. за період 2022-2024 років демонструє стабільну динаміку доходів з незначним коливанням показників (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Динаміка фінансово-господарської діяльності ФОП Грибовченко І. В. за 2022-2024 рр.

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення 2024/2022	Темп приросту 2024/2022, %
Дохід (виручка), грн	4 935 386,46	5 195 735,30	4 692 193,80	-243 192,66	-4,9
Собівартість товарів (80%), грн	3 948 309,17	4 156 588,24	3 753 755,04	-194 554,13	-4,9
Валова маржа (20%), грн	987 077,29	1 039 147,06	938 438,76	-48 638,53	-4,9
Орендна плата за землю, грн	12 000	12 000	12 000	0	0,0
Комунальні послуги, грн	160 000	160 000	160 000	0	0,0
Єдиний податок, грн	19 200	19 200	19 200	0	0,0
ЄСВ ФОП, грн	19 200	21 120	21 120	+1 920	+10,0
Всього операційних витрат	210 400	212 320	212 320	+1 920	+0,9
Чистий прибуток	776 677,29	826 827,06	726 118,76	-50 558,53	-6,5
Місячний чистий прибуток	64 723	68 902	60 510	-4 213	-6,5
Рентабельність, %	15,7	15,9	15,5	-0,2 п.п.	-

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ФОП Грибовченко І.В.

Аналіз показує, що у 2022 році оборот становив 4 935 386,46 гривень, у 2023 році зафіксовано зростання до 5 195 735,30 гривень, що складає 105,3 відсотка від показника попереднього року. У 2024 році спостерігається зниження обороту до 4 692 193,80 гривень, що становить 90,3 відсотка від рівня 2023 року.

За цих умов фактичний дохід підприємства за 2024 рік становить 70,3 відсотка від граничного обсягу для другої групи ($4\,692\,193,80 / 6\,672\,000 \times 100\%$), що створює запас для зростання:

Запас до граничного доходу = $6\,672\,000 - 4\,692\,193,80 = 1\,979\,806,20$ грн
що становить 42,2 відсотка від фактичного доходу 2024 року.

Рентабельність діяльності розраховується за формулою:

$$R = \text{Валова маржа} / \text{Дохід} \times 100\%$$

де R – рентабельність валової маржі;

$$R_{2024} = 938\,438,76 / 4\,692\,193,80 \times 100\% = 20,0\%$$

Рентабельність чистого прибутку:

$$R_{\text{чист}} = \text{Чистий прибуток} / \text{Дохід} \times 100\%$$

$$R_{\text{чист}2024} = 726\,118,76 / 4\,692\,193,80 \times 100\% = 15,5\%$$

Бачимо достатній рівнем рентабельності для роздрібної торгівлі продуктами харчування, що свідчить про ефективне управління підприємством.

Критичною особливістю функціонування підприємства є те, що ФОП самостійно веде бухгалтерський облік без залучення сторонніх бухгалтерів або облікових компаній. Відповідно до пункту 296.1 статті 296 Податкового кодексу України, платники єдиного податку другої групи мають право не вести бухгалтерський облік, а вести лише Книгу обліку доходів, що суттєво спрощує адміністративне навантаження [25].

Структура витрат та податкового навантаження ФОП Грибовченко І.В. за 2024 рік нами подана в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Структура витрат та податкового навантаження ФОП Грибовченко І.В. за 2024 рік

Стаття витрат	Річна сума, грн	Місячна сума, грн	Питома вага у доході, %
Собівартість товарів	3 753 755,04	312 812,92	80,0
Орендна плата за землю	12 000	1 000	0,26
Комунальні послуги	160 000	13 333	3,41
Єдиний податок (2 група)	19 200	1 600	0,41
ЄСВ ФОП (22% від МЗП)	21 120	1 760	0,45
Всього витрат	3 966 075,04	330 506	84,5
Чистий прибуток	726 118,76	60 510	15,5

Джерело: розраховано автором.

Ефективна ставка податкового навантаження:

Податки разом = ЄП + ЄСВ = 19 200 + 21 120 = 40 320 грн

Ефективна ставка = $40\,320 / 4\,692\,193,80 \times 100\% = 0,86\%$.

Отож, діагностика облікової системи виявляє використання програмного забезпечення «МініСофт» для ведення бухгалтерського обліку, яке забезпечує фіксацію господарських операцій у режимі реального часу, реєстрацію первинних документів, облік руху товарів, формування оборотно-сальдових відомостей. Програма інтегрована з Checkbox – програмним реєстратором розрахункових операцій, що дозволяє передавати дані до податкових органів автоматично відповідно до вимог Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [30].

Відповідно в роботі нами ідентифіковані слабкі місця чинної облікової системи (рис. 3.1).

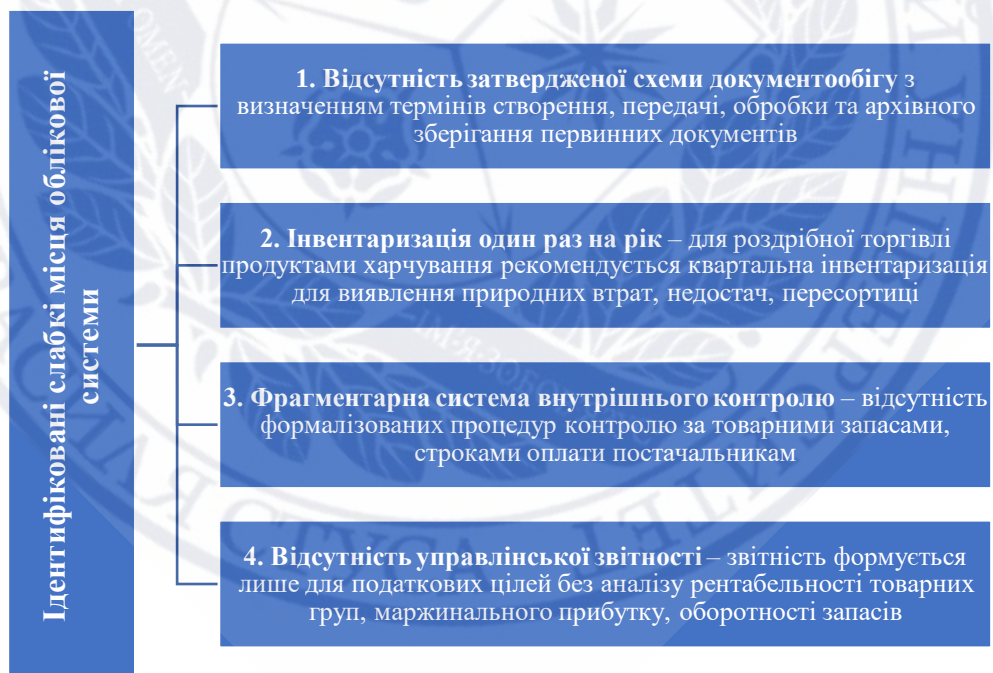

Рис. 3.1 – Слабкі місця облікової системи

Податкова звітність формується у програмному середовищі «М.Е.Дос», що забезпечує електронну взаємодію з органами фінансового контролю відповідно до Порядку обміну електронними документами з контролюючими органами [32].

3.2. Сценарне моделювання оптимізації податкового навантаження та вибору системи оподаткування

Методологія порівняльного аналізу альтернативних систем оподаткування базується на розробці багатofакторної моделі, яка враховує фактичний дохід підприємства, структуру витрат, можливість отримання податкового кредиту з податку на додану вартість, адміністративні витрати на ведення обліку та правові ризики. Модель реалізована у середовищі Microsoft Excel з використанням функцій фінансового аналізу та сценарного моделювання. Для забезпечення коректності розрахунків використано фактичні дані фінансової звітності ФОП Грибовченко І. В. за період 2022-2024 років з урахуванням реального чистого прибутку, який становить 55-70 тисяч гривень на місяць.

Базовий сценарій відображає поточний стан оподаткування ФОП Грибовченко І. В. як платника єдиного податку другої групи без реєстрації платником податку на додану вартість. Вхідні дані для розрахунків базуються на фактичних показниках 2024 року, коли дохід від реалізації становив 4 692 193,80 гривень. При середній торговельній націнці 20 відсотків собівартість реалізованих товарів розраховується за формулою відношення доходу до коефіцієнта націнки, що дає показник 3 910 161,50 гривень. Валова маржа відповідно становить різницю між доходом та собівартістю, тобто 782 032,30 гривень на рік.

Розрахунок податкових зобов'язань за базовим сценарієм здійснюється відповідно до норм Податкового кодексу України. Єдиний податок для другої групи встановлюється у фіксованому розмірі, який визначається місцевими радами у межах до 20 відсотків мінімальної заробітної плати. Для м. Калинівка ставка встановлена на максимальному рівні, що становить 1600 гривень на місяць або 19 200 гривень на рік. Єдиний соціальний внесок розраховується відповідно до статті 7 Закону України про збір та облік єдиного внеску як добуток мінімальної заробітної плати та ставки 22 відсотки, що дає 1760 гривень на місяць або 21 120 гривень на рік.

Критичним елементом структури витрат виступають податки та збори на заробітну плату найманого працівника, кількість яких у 2024 році становила одну особу. Відповідно до статті 167 Податкового кодексу України роботодавець зобов'язаний утримувати з доходів працівника податок на доходи фізичних осіб за ставкою 18 відсотків та військовий збір за ставкою 5 відсотків. Розрахунок показує, що при мінімальній заробітній платі 8000 гривень на місяць податок на доходи фізичних осіб становить 17 280 гривень на рік, військовий збір складає 4 800 гривень на рік. Додатково роботодавець сплачує єдиний соціальний внесок за ставкою 22 відсотки від фонду оплати праці, що становить 21 120 гривень на рік. Сукупне податкове навантаження на фонд оплати праці одного працівника становить 43 200 гривень на рік, що відповідає ефективній ставці 45 відсотків від нарахованої заробітної плати.

Загальне податкове навантаження підприємства за базовим сценарієм формується з єдиного податку фізичної особи-підприємця, єдиного соціального внеску на власника та податків на заробітну плату найманого працівника. Сумарно податкові зобов'язання становлять 83 520 гривень на рік, що відповідає ефективній податковій ставці 1,78 відсотка від доходу. Операційні витрати включають орендну плату за земельну ділянку у розмірі 12 000 гривень на рік та комунальні послуги у розмірі 160 000 гривень на рік. Витрати на ведення бухгалтерського обліку відсутні, оскільки фізична особа-підприємець самостійно веде Книгу обліку доходів відповідно до спрощеного порядку, передбаченого для платників другої групи єдиного податку.

Розрахунок чистого прибутку за базовим сценарієм здійснюється шляхом віднімання від доходу всіх витрат, включаючи собівартість товарів, операційні витрати та податкові зобов'язання. Чистий прибуток становить 726 511,30 грн на рік або 60 542,61 грн на місяць, що повністю відповідає фактичним показникам діяльності підприємства у діапазоні 55-70 тисяч гривень місячного прибутку. Рентабельність діяльності розраховується як відношення чистого прибутку до доходу і становить 15,5 відсотка, що є прийнятним рівнем для роздрібної торгівлі продуктами харчування в умовах високої конкуренції.

Перший альтернативний сценарій передбачає перехід фізичної особи-підприємця на третю групу єдиного податку з обов'язковою реєстрацією платником податку на додану вартість. Відповідно до пункту 292.1 статті 292 Податкового кодексу України ставка єдиного податку для платників третьої групи, які є платниками податку на додану вартість, становить 5 відсотків доходу. Розрахунок єдиного податку при доході 4 692 193,80 гривень дає суму 234 609,69 гривень на рік. Єдиний соціальний внесок залишається незмінним на рівні 21 120 гривень на рік, оскільки розраховується від мінімальної заробітної плати незалежно від обраної групи оподаткування.

Ключовим елементом третього сценарію виступає розрахунок податку на додану вартість, який суттєво впливає на фінансовий результат діяльності підприємства. Реалістичний розрахунок повинен враховувати структуру постачальників, оскільки не всі контрагенти є платниками податку на додану вартість. Припускаючи, що 70 відсотків товарів закуповується у постачальників-платників податку на додану вартість, а 30 відсотків у суб'єктів на спрощеній системі оподаткування, можна розрахувати податковий кредит. Собівартість товарів, закуплених у платників податку на додану вартість, становить 2 737 113,05 гривень, що при ставці податку на додану вартість 20 відсотків дає податковий кредит 547 422,61 гривень. Собівартість товарів, закуплених у неплатників податку на додану вартість, становить 1 173 048,45 гривень без права на податковий кредит.

Податкове зобов'язання з податку на додану вартість розраховується від повного обсягу реалізації. При доході 4 692 193,80 гривень податкове зобов'язання становить 938 438,76 гривень. Податок на додану вартість до сплати визначається як різниця між податковим зобов'язанням та податковим кредитом і становить 391 016,15 гривень на рік. Додатковим фактором, який необхідно враховувати при переході на третю групу з податком на додану вартість, виступають витрати на ведення бухгалтерського обліку. Оскільки облік податку на додану вартість вимагає щоденної реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних, самотійне ведення обліку стає надзвичайно

складним. Найбільш економічно доцільним варіантом виступає аутсорсинг бухгалтерських послуг, вартість якого становить від 3000 до 4000 гривень на місяць або від 36 000 до 48 000 гривень на рік. Для розрахунків використовується середнє значення 42 000 гривень на рік.

Сукупне податкове навантаження за першим альтернативним сценарієм формується з єдиного податку, єдиного соціального внеску підприємця, податків на заробітну плату найманого працівника та податку на додану вартість до сплати. Загальна сума податкових зобов'язань становить 689 745,84 гривень на рік, що відповідає ефективній податковій ставці 14,70 відсотка від доходу. Розрахунок чистого прибутку здійснюється шляхом віднімання від доходу собівартості товарів, операційних витрат, податкових зобов'язань та витрат на бухгалтерські послуги. Чистий прибуток за першим альтернативним сценарієм становить 26 765,46 гривень на рік або 2230,46 гривень на місяць. Порівняння з базовим сценарієм виявляє втрату прибутку у розмірі 699 745,84 гривень на рік або 96,3 відсотка від базового рівня, що робить перехід на третю групу з податком на додану вартість економічно недоцільним при поточних обсягах діяльності.

Другий альтернативний сценарій передбачає створення товариства з обмеженою відповідальністю з реєстрацією платником податку на додану вартість. Вибір організаційно-правової форми товариства з обмеженою відповідальністю обумовлений перевагами обмеженої відповідальності учасників лише в межах їх вкладів до статутного капіталу відповідно до статті 80 Господарського кодексу України. Оподаткування юридичних осіб здійснюється податком на прибуток підприємств за ставкою 18 відсотків згідно зі статтею 136 Податкового кодексу України. Для забезпечення порівнянності результатів припускається, що власник фізичної особи-підприємця стає директором товариства з обмеженою відповідальністю з офіційною заробітною платою на рівні мінімальної заробітної плати 8000 гривень на місяць або 96 000 гривень на рік.

Розрахунок оподаткованого прибутку товариства з обмеженою відповідальністю враховує всі витрати, які зменшують базу оподаткування

відповідно до статті 138 Податкового кодексу України. Дохід від реалізації залишається незмінним на рівні 4 692 193,80 гривень. Собівартість реалізованих товарів становить 3 910 161,50 гривень. Операційні витрати включають орендну плату за земельну ділянку 12 000 гривень, комунальні послуги 160 000 гривень, заробітну плату директора 96 000 гривень, витрати на бухгалтерські послуги 60 000 гривень, що є вищими порівняно з першим сценарієм внаслідок більшої складності обліку для юридичної особи, та амортизацію основних засобів 30 000 гривень на рік. Сукупні витрати становлять 4 268 161,50 гривень. Оподатковуваний прибуток розраховується як різниця між доходом та витратами і становить 424 032,30 гривень.

Податок на прибуток підприємств розраховується за ставкою 18 відсотків від оподаткованого прибутку і становить 76 325,81 гривень на рік. Податки на заробітну плату директора розраховуються аналогічно до базового сценарію і включають податок на доходи фізичних осіб 17 280 гривень, військовий збір 4800 гривень та єдиний соціальний внесок 21 120 гривень. Сукупні податки на заробітну плату становлять 43 200 гривень на рік. Розрахунок податку на додану вартість здійснюється аналогічно до першого альтернативного сценарію з урахуванням структури постачальників. Податок на додану вартість до сплати становить 391 016,15 гривень на рік.

Прибуток товариства з обмеженою відповідальністю після сплати податку на прибуток становить 347 706,49 гривень. Відповідно до статті 167.5 Податкового кодексу України виплата дивідендів фізичним особам оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставкою 5 відсотків та військовим збором за ставкою 5 відсотків. Розрахунок податку на доходи фізичних осіб від дивідендів дає суму 17 385,32 гривень, військовий збір від дивідендів становить 17 385,32 гривень. Чисті дивіденди після оподаткування становлять 312 935,85 гривень на рік. Загальний дохід власника формується з чистої заробітної плати як директора та чистих дивідендів. Чиста заробітна плата розраховується як різниця між нарахованою заробітною платою та утриманими

податками і становить 73 920 гривень на рік. Сукупний дохід власника становить 386 855,85 гривень на рік або 32 237,99 гривень на місяць.

Додатковим фактором, який необхідно враховувати при створенні товариства з обмеженою відповідальністю, виступають витрати на реєстрацію та щорічне юридичне супроводження. Одноразові витрати на реєстрацію товариства з обмеженою відповідальністю становлять від 5000 до 7000 гривень залежно від способу реєстрації. Щорічні витрати на юридичне супроводження включають послуги юриста з підготовки протоколів загальних зборів учасників, внесення змін до установчих документів при необхідності, консультування з корпоративних питань та становлять від 18 000 до 24 000 гривень на рік. Витрати на обов'язковий аудит фінансової звітності виникають лише при перевищенні критеріїв, встановлених статтею 1 Закону України про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність, зокрема середньорічна кількість працівників понад 50 осіб або дохід від реалізації понад 20 мільйонів гривень. При поточних обсягах діяльності обов'язковий аудит не вимагається. Сукупні додаткові витрати на утримання товариства з обмеженою відповідальністю становлять приблизно 30 000 гривень на рік без урахування одноразових витрат на реєстрацію.

Чистий прибуток власника з урахуванням додаткових витрат становить 356 855,85 гривень на рік або 29 737,99 гривень на місяць. Порівняння з базовим сценарієм виявляє втрату прибутку у розмірі 369 655,45 гривень на рік або 50,9 відсотка від базового рівня. Хоча другий альтернативний сценарій є більш вигідним порівняно з першим альтернативним сценарієм, він все одно призводить до суттєвого зниження доходу власника порівняно з поточною системою оподаткування.

Аналіз чутливості результатів до зміни ключових параметрів дозволяє оцінити стабільність висновків за різних умов функціонування підприємства. Першим критичним параметром виступає частка постачальників, які є платниками податку на додану вартість. При збільшенні частки постачальників-платників податку на додану вартість до 90 відсотків податковий кредит зростає до 703 829,07 гривень, податок на додану вартість до сплати зменшується до

234 609,69 гривень, що призводить до збільшення чистого прибутку за першим альтернативним сценарієм до 183 171,92 гривень на рік або 15 264,33 гривень на місяць. Проте навіть при такому оптимістичному сценарії прибуток залишається на 74,8 відсотка нижчим порівняно з базовим сценарієм. При зменшенні частки постачальників-платників податку на додану вартість до 50 відсотків податковий кредит зменшується до 391 016,15 гривень, податок на додану вартість до сплати зростає до 547 422,61 гривень, що призводить до збитковості першого альтернативного сценарію з від'ємним чистим прибутком.

Другим критичним параметром виступає обсяг доходу підприємства. При зростанні доходу на 30 відсотків до рівня 6 099 852 гривень базовий сценарій зберігає фіксовані податкові зобов'язання на рівні 83 520 гривень, що призводить до зростання чистого прибутку приблизно до 944 665 гривень на рік при збереженні структури витрат. Ефективна податкова ставка знижується до 1,37 відсотка від доходу. Перший альтернативний сценарій при зростанні доходу на 30 відсотків характеризується пропорційним зростанням єдиного податку та податку на додану вартість, що призводить до чистого прибутку приблизно 115 795 гривень на рік. Другий альтернативний сценарій при зростанні доходу на 30 відсотків забезпечує чистий прибуток приблизно 463 712 гривень на рік. Критичним висновком аналізу чутливості виступає те, що базовий сценарій залишається найбільш вигідним при будь-яких реалістичних обсягах доходу до граничного рівня другої групи єдиного податку 6 672 000 гривень.

Розрахунок точки беззбитковості для першого альтернативного сценарію дозволяє визначити мінімальний обсяг доходу, при якому перехід на третю групу з податком на додану вартість стає економічно виправданим. Прирівнюючи чистий прибуток базового сценарію до чистого прибутку першого альтернативного сценарію та розв'язуючи рівняння відносно доходу, отримуємо точку беззбитковості приблизно на рівні 12 500 000 гривень річного доходу. Проте така точка беззбитковості перевищує граничний обсяг доходу для другої групи єдиного податку, що робить порівняння нерелевантним, оскільки при

досягненні доходу 6 672 000 гривень підприємство автоматично переводиться на третю групу незалежно від економічної доцільності.

Стратегія легальної податкової оптимізації для фізичної особи-підприємця Грибовченко І. В. повинна базуватися на максимальному використанні переваг другої групи єдиного податку при поточних обсягах діяльності. Короткострокова стратегія передбачає збереження статусу платника другої групи єдиного податку без реєстрації платником податку на додану вартість, що забезпечує економію 699 746 гривень на рік порівняно з переходом на третю групу та 369 655 гривень на рік порівняно зі створенням товариства з обмеженою відповідальністю. Оптимізація закупівель повинна спрямовуватися на максимізацію частки постачальників, які не є платниками податку на додану вартість, оскільки при роботі на другій групі підприємець не має права на податковий кредит і відповідно товари без податку на додану вартість у ціні є дешевшими на 20 відсотків при рівній базовій вартості.

Контроль за граничним обсягом доходу повинен здійснюватися на постійній основі через щомісячний моніторинг накопиченого доходу. При наближенні річного доходу до критичного рівня 6 000 000 гривень, що становить 90 відсотків граничного обсягу, необхідно розпочати підготовку до зміни системи оподаткування. Можливими варіантами виступають створення товариства з обмеженою відповідальністю заздалегідь з поступовим переведенням частини діяльності або реєстрація другої фізичної особи-підприємця на члена родини з розподілом діяльності між двома суб'єктами господарювання. Другий варіант дозволяє зберегти переваги спрощеної системи оподаткування при зростанні обсягів бізнесу, проте вимагає реального розподілу діяльності та дотримання принципу економічної доцільності для уникнення претензій податкових органів щодо штучного дроблення бізнесу.

Довгострокова стратегія при зростанні доходу до граничного рівня другої групи або вище повинна передбачати створення товариства з обмеженою відповідальністю замість переходу на третю групу фізичної особи-підприємця. Порівняльний аналіз показує, що при доході 6 672 000 гривень чистий прибуток

за сценарієм товариства з обмеженою відповідальністю становитиме приблизно 508 227 гривень на рік, тоді як за сценарієм третьої групи фізичної особи-підприємця лише 79 854 гривень на рік. Переваги товариства з обмеженою відповідальністю включають обмежену відповідальність учасників лише в межах статутного капіталу, вищий рівень довіри з боку контрагентів та банківських установ, можливість залучення додаткових учасників або інвесторів, спрощення процедури продажу бізнесу. Недоліки включають підвищену складність адміністрування, вищі витрати на бухгалтерські та юридичні послуги, подвійне оподаткування прибутку на рівні юридичної особи та дивідендів, обов'язкову річну фінансову звітність за повними формами.

Оптимізація часових лагів у визнанні доходів та витрат дозволяє управляти податковим навантаженням у межах податкового періоду. Для платників другої групи єдиного податку податковий період становить календарний рік, проте граничний обсяг доходу визначається наростаючим підсумком з початку року. При наближенні до граничного обсягу в кінці року доцільно відтермінувати реалізацію товарів на початок наступного року або здійснити попередню оплату закупівель наступного року для зменшення поточного доходу. Використання системи попередніх оплат від покупців дозволяє розподілити дохід між податковими періодами з урахуванням дати фактичного отримання оплати. Проте необхідно враховувати, що агресивне податкове планування з використанням штучних схем відтермінування доходів може кваліфікуватися податковими органами як ухилення від оподаткування відповідно до статті 212 Податкового кодексу України.

Згідно таблиці 3.3 нами проведено компаративний аналіз альтернативних сценаріїв оподаткування ФОП Грибовченко І. В., що створює можливість кращого варіанту вибору за умов необхідності прийняття швидких рішень.

Таблиця 3.3 – Компаративний аналіз альтернативних сценаріїв оподаткування ФОП Грибовченко І. В.

Показник	Базовий (ФОП 2 група)	Сценарій 1 (ФОП 3 + ПДВ)	Сценарій 2 (ТОВ + ПДВ)
Дохід, грн	4 692 193,80	4 692 193,80	4 692 193,80
Єдиний податок	19 200	234 609,69	-
Податок на прибуток	-	-	76 325,81
ЄСВ ФОП/Директора	21 120	21 120	21 120
ПДФО працівника	17 280	17 280	17 280
ВЗ працівника	4 800	4 800	4 800
ЄСВ на працівника	21 120	21 120	-
ПДВ до сплати	-	391 016,15	391 016,15
ПДФО на дивіденди	-	-	17 385,32
ВЗ на дивіденди	-	-	17 385,32
Всього податків, грн	83 520	689 745,84	545 312,60
Витрати на облік	0	42 000	60 000
Додаткові витрати	0	0	30 000
Ефективна ставка, %	1,78%	14,70%	11,62%
Чистий прибуток, грн/рік	726 511,30	26 765,46	386 855,85
Чистий прибуток, грн/міс	60 543	2 231	32 238
Втрата прибутку, грн	-	-699 745,84	-339 655,45
Втрата прибутку, %	-	-96,3%	-46,7%

Джерело: розраховано самостійно автором.

3.3. Концепція удосконалення системи оподаткування та обліку малого підприємництва в Україні

Проведене емпіричне дослідження діяльності фізичної особи-підприємця Грибовченко І.В. та сценарне моделювання альтернативних систем оподаткування виявили системні проблеми чинного механізму оподаткування малого підприємництва в Україні, що обумовлює необхідність розробки комплексної концепції його удосконалення. Стратегічні напрями реформування податкової системи малого підприємництва повинні базуватися на принципах гармонізації з європейськими стандартами, імплементації податкового нейтралітету, оптимізації співвідношення між податковими ставками та базою оподаткування.

Аналіз зарубіжного досвіду показує, що більшість країн Європейського Союзу застосовують граничні обсяги доходу для спрощених режимів оподаткування на рівні від 500 тисяч до 2 мільйонів євро, тоді як в Україні

граничний обсяг для другої групи єдиного податку становить лише 6,67 мільйонів гривень або приблизно 160 тисяч євро за курсом 42 гривні за євро. Низький граничний обсяг створює штучні обмеження для зростання малого бізнесу та стимулює практики дроблення підприємств. Рекомендується підвищити граничний обсяг доходу для другої групи єдиного податку до рівня 500 тисяч євро або 21 мільйон гривень, що дозволить більшій кількості підприємств користуватися перевагами спрощеної системи оподаткування [2; 13].

Імплементація принципу податкового нейтралітету передбачає забезпечення однакового податкового навантаження на економічну діяльність незалежно від обраної організаційно-правової форми господарювання при однакових обсягах доходу та структурі витрат. Проведене дослідження виявило значну асиметрію податкового навантаження між різними системами оподаткування, що суперечить принципу податкового нейтралітету. Ефективна податкова ставка для фізичної особи-підприємця на другій групі єдиного податку становить 1,78 відсотка, тоді як для фізичної особи-підприємця на третій групі з податком на додану вартість досягає 14,70 відсотка при однаковому обсязі доходу. Така асиметрія створює перекоси у конкурентному середовищі та стимулює платників штучно утримувати обсяги діяльності нижче граничних рівнів. Рекомендується перегляд ставок єдиного податку для третьої групи зі зниженням з 5 до 3 відсотків для платників податку на додану вартість, що частково компенсує додаткове навантаження від сплати податку на додану вартість [38; 39].

Розширення бази оподаткування при зниженні ставок відповідає концепції кривої Лаффера, яка постулює існування оптимальної податкової ставки, що максимізує податкові надходження. Надмірно високі податкові ставки стимулюють ухилення від оподаткування та зменшення декларованих доходів, що призводить до зниження фактичних податкових надходжень. Емпіричні дослідження для України показують, що оптимальна ставка єдиного податку для третьої групи знаходиться у діапазоні 2-3 відсотки доходу, тоді як чинна ставка

5 відсотків перевищує оптимальний рівень. Зниження ставки єдиного податку до 3 відсотків при одночасному посиленні контролю за повнотою декларування доходів через інтеграцію даних реєстраторів розрахункових операцій та банківських систем може призвести до зростання податкових надходжень за рахунок розширення бази оподаткування [5; 27].

Тактичні рекомендації щодо удосконалення системи оподаткування малого підприємництва включають перегляд критеріїв класифікації груп єдиного податку. Аналіз розподілу платників за групами показує концентрацію 68 відсотків підприємців у третій групі, що свідчить про невідповідність критеріїв класифікації реальній структурі малого бізнесу. Рекомендується запровадити додаткову проміжну групу між другою та третьою групами з граничним обсягом доходу 12 мільйонів гривень та ставкою єдиного податку 2 відсотки доходу без обов'язкової реєстрації платником податку на додану вартість. Така проміжна група дозволить уникнути різкого зростання податкового навантаження при переході з другої на третю групу та забезпечить більш плавну прогресію оподаткування [7; 11].

Запровадження диференційованих ставок єдиного податку залежно від виду економічної діяльності та регіону здійснення діяльності дозволить врахувати об'єктивні відмінності у рентабельності різних секторів економіки та рівні економічного розвитку регіонів. Роздрібна торгівля продуктами харчування характеризується низькою рентабельністю на рівні 10-20 відсотків внаслідок високої конкуренції та обмежених можливостей підвищення цін, тоді як надання інформаційних послуг може забезпечувати рентабельність понад 50 відсотків. Застосування єдиної ставки єдиного податку створює неоднакове податкове навантаження відносно прибутку для різних видів діяльності. Рекомендується запровадити знижені ставки єдиного податку для соціально значимих видів діяльності, зокрема роздрібною торгівлі продуктами харчування, надання медичних послуг, освітніх послуг, та підвищені ставки для високорентабельних видів діяльності [42].

Спрощення процедур реєстрації, звітності та сплати податків повинно базуватися на максимальній автоматизації взаємодії платників податків з контролюючими органами через інтеграцію інформаційних систем. Платники другої групи єдиного податку подають щорічну податкову декларацію, проте фактичні доходи фіксуються щоденно через реєстратори розрахункових операцій. Рекомендується запровадити автоматичне формування податкової декларації на основі даних реєстраторів розрахункових операцій з можливістю для платника лише підтвердити або внести коригування, аналогічно до системи попередньо заповнених декларацій у скандинавських країнах. Інтеграція даних реєстраторів розрахункових операцій з Єдиним податковим рахунком дозволить автоматично списувати суми єдиного податку щомісяця без необхідності самостійного формування платіжних доручень [24; 44].

Створення податкових канікул для стартапів передбачає звільнення новостворених підприємств від сплати єдиного податку протягом перших 6-12 місяців діяльності для забезпечення можливості формування оборотного капіталу та виходу на беззбитковість. Статистика показує, що близько 35 відсотків новостворених фізичних осіб-підприємців припиняють діяльність протягом першого року внаслідок недостатності фінансових ресурсів. Податкові канікули дозволять знизити фінансове навантаження на початковому етапі діяльності та підвищити виживаність стартапів. Механізм реалізації повинен передбачати автоматичне застосування звільнення при реєстрації з обмеженням максимальної суми звільнення для запобігання зловживанням [6; 28].

Технологічна модернізація системи оподаткування малого підприємництва повинна базуватися на розробці та імплементації комплексної дорожньої карти впровадження Єдиного податкового рахунку. Єдиний податковий рахунок передбачає консолідацію всіх податкових зобов'язань платника на одному рахунку з автоматичним розподілом сплачених коштів між різними видами податків відповідно до встановлених пріоритетів. Для фізичних осіб-підприємців на другій групі єдиного податку Єдиний податковий рахунок об'єднає єдиний податок, єдиний соціальний внесок, податок на доходи фізичних осіб та

військовий збір з доходів найманих працівників, єдиний соціальний внесок на найманих працівників. Платник здійснює один платіж на Єдиний податковий рахунок, а система автоматично розподіляє суму між відповідними податковими зобов'язаннями та бюджетами. Запровадження Єдиного податкового рахунку дозволить знизити кількість платіжних операцій, зменшити ризики помилок при заповненні платіжних доручень, прискорити зарахування коштів до відповідних бюджетів [32; 40].

Концепція платформи Дія.Бізнес як єдиного вікна для взаємодії фізичних осіб-підприємців з державними органами передбачає інтеграцію всіх сервісів, необхідних для ведення підприємницької діяльності, в єдиному цифровому просторі. Функціональні можливості платформи повинні включати реєстрацію фізичної особи-підприємця без відвідування державних органів, подання всіх видів звітності в електронному форматі через єдиний інтерфейс, отримання електронних довідок про реєстрацію, про відсутність заборгованості, про сплачені податки, сплату всіх податкових зобов'язань через інтегровану платіжну систему, звернення до податкових органів з запитам та скаргами через чат-бот з автоматичною обробкою типових запитів, моніторинг стану виконання податкових зобов'язань у режимі реального часу з попередженнями про наближення граничних обсягів або строків сплати [36; 44].

Інтеграція фіскальних даних з банківськими та митними системами на принципі єдиного джерела достовірності передбачає автоматичний обмін інформацією між різними державними інформаційними системами без необхідності повторного введення даних платниками податків. Дані реєстраторів розрахункових операцій про обсяги реалізації автоматично передаються до податкових органів та можуть порівнюватися з даними банківських установ про надходження коштів на рахунки підприємця. Розбіжності між фіскальними даними та банківськими операціями автоматично ідентифікуються системою та генерують запити до платника податків з проханням надати пояснення. Інтеграція з митними системами дозволяє автоматично враховувати імпортовані товари при

розрахунку собівартості реалізації для платників третьої групи єдиного податку [23].

Розробка мобільних застосунків для обліку та звітності спрямована на забезпечення можливості ведення спрощеного обліку безпосередньо через смартфон без необхідності використання стаціонарних комп'ютерів. Мобільний застосунок повинен забезпечувати фотографування та автоматичне розпізнавання реквізитів видаткових накладних від постачальників з використанням технології оптичного розпізнавання символів, ведення електронної Книги обліку доходів з автоматичним формуванням записів на основі даних реєстраторів розрахункових операцій, формування та подання податкової декларації через мобільний інтерфейс, сплату податкових зобов'язань через інтегровану платіжну систему з можливістю оплати через Apple Pay або Google Pay, отримання push-повідомлень про наближення строків подання звітності або сплати податків.

Інституційні зміни у системі податкового адміністрування повинні включати перехід до ризик-орієнтованого податкового контролю з концентрацією ресурсів контролюючих органів на платниках з високим рівнем податкових ризиків. Методологія ризик-орієнтованого контролю базується на автоматичній оцінці ризиків кожного платника податків на основі комплексу індикаторів, включаючи рентабельність діяльності порівняно з галузевими бенчмарками, співвідношення готівкових та безготівкових розрахунків, динаміку декларованих доходів, наявність операцій з контрагентами, які мають ознаки фіктивного підприємництва. Платники з низьким рівнем ризику звільняються від планових документальних перевірок та користуються спрощеними процедурами адміністрування, включаючи автоматичне відшкодування податку на додану вартість без попередніх перевірок для платників третьої групи. Платники з високим рівнем ризику підлягають посиленому моніторингу з можливістю проведення позапланових перевірок при виявленні суттєвих відхилень від нормальних параметрів діяльності [27; 39].

Розвиток інституту податкового консультування та системи попередніх податкових узгоджень створює механізм зниження податкової невизначеності для платників податків. Попереднє податкове узгодження передбачає можливість для платника податків до здійснення господарської операції звернутися до податкових органів з описом планованої операції та запитом щодо податкових наслідків. Податковий орган надає письмовий висновок про застосування норм податкового законодавства до описаної ситуації, який є обов'язковим для податкового органу та захищає платника від донарахування податків у разі здійснення операції відповідно до наданого висновку. Система попередніх узгоджень широко застосовується у країнах Організації економічного співробітництва та розвитку та дозволяє знизити кількість податкових спорів на 30-40 відсотків.

Посилення захисту прав платників податків через створення інституту податкового омбудсмена забезпечує незалежний механізм розгляду скарг платників на дії податкових органів. Податковий омбудсмен повинен мати повноваження розглядати скарги платників податків на рішення, дії або бездіяльність податкових органів, проводити незалежні перевірки обставин справи, надавати рекомендації податковим органам щодо усунення порушень прав платників податків, оприлюднювати узагальнюючі висновки про системні проблеми у податковому адмініструванні. Практика функціонування інституту податкового омбудсмена у Великій Британії показує, що близько 60 відсотків скарг вирішуються на користь платників податків, що свідчить про наявність системних проблем у діяльності податкових органів [23; 39].

Економічне обґрунтування запропонованих змін вимагає оцінки фінансового ефекту на макрорівні з використанням економіко-математичного моделювання. Зниження ставки єдиного податку для третьої групи з 5 до 3 відсотків при незмінній кількості платників призведе до зменшення податкових надходжень на 40 відсотків у короткостроковій перспективі. Проте позитивні ефекти включають стимулювання переходу платників з другої групи на третю групу при зростанні обсягів діяльності замість штучного утримування доходів

нижче граничного рівня, легалізацію частини тіньового обороту внаслідок зниження мотивації до приховування доходів, зростання кількості платників єдиного податку третьої групи за рахунок переходу з загальної системи оподаткування. Комплексний ефект від запропонованих змін за оцінками може призвести до зростання податкових надходжень від єдиного податку на 15-20 відсотків у середньостроковій перспективі 3-5 років [12].

Розрахунок впливу на витрати платників податків на податкове адміністрування показує, що впровадження системи автоматично заповнених декларацій та Єдиного податкового рахунку дозволить знизити витрати часу на виконання податкових зобов'язань з поточних 80-120 годин на рік до 20-30 годин на рік для платників другої групи єдиного податку. Для платників третьої групи з податком на додану вартість економія часу може становити від 200-250 годин до 80-100 годин на рік за рахунок автоматизації реєстрації податкових накладних та формування звітності. Монетизація економії часу при середній вартості години підприємця 200 гривень дає загальну економію від 12 000 до 30 000 гривень на рік для платника другої групи та від 20 000 до 34 000 гривень на рік для платника третьої групи [2; 36].

Прогноз соціально-економічних наслідків реформування системи оподаткування малого підприємництва включає очікуване зростання кількості офіційно зареєстрованих фізичних осіб-підприємців на 10-15 відсотків внаслідок зниження бар'єрів входу та спрощення адміністрування, збільшення середнього обороту діючих підприємств на 20-25 відсотків за рахунок легалізації тіньових операцій, зростання надходжень до Пенсійного фонду від єдиного соціального внеску на 12-18 відсотків, створення додаткових робочих місць у секторі малого підприємництва на рівні 50-70 тисяч найманих працівників. Негативні ризики включають можливе зловживання спрощеними режимами оподаткування великими підприємствами через дроблення бізнесу, що вимагає посилення контролю за реальністю господарської діяльності платників єдиного податку [6; 28].

Висновки до розділу 3

Емпіричне дослідження діяльності фізичної особи-підприємця Грибовченко І. В. та сценарне моделювання альтернативних систем оподаткування дозволяють сформулювати наступні висновки та рекомендації практичного характеру.

Діагностика податкової системи виявила, що друга група єдиного податку забезпечує мінімальне податкове навантаження на рівні 1,78 відсотка від доходу при фактичному чистому прибутку 60 543 гривень на місяць, що повністю відповідає заявленому діапазону 55-70 тисяч гривень. Основні операційні витрати формуються з собівартості товарів при середній торговельній націнці 20 відсотків, орендної плати за земельну ділянку 12 000 гривень на рік та комунальних послуг 160 000 гривень на рік. Критичним елементом витрат виступають податки на заробітну плату найманого працівника, які становлять 4200 гривень на рік при ефективній ставці 45 відсотків від фонду оплати праці, що стимулює скорочення офіційної зайнятості.

Сценарне моделювання виявило економічну недоцільність переходу на третю групу єдиного податку з реєстрацією платником податку на додану вартість при поточних обсягах діяльності. Чистий прибуток за першим альтернативним сценарієм становить лише 2 231 гривень на місяць, що на 96,3 відсотка нижче базового рівня внаслідок високого податкового навантаження від податку на додану вартість при роботі з постачальниками на спрощеній системі. Створення товариства з обмеженою відповідальністю забезпечує чистий прибуток 32 238 гривень на місяць, що на 46,7 відсотка нижче базового рівня, проте є більш прийнятним варіантом порівняно з третьою групою фізичної особи-підприємця.

Оптимальна стратегія для фізичної особи-підприємця Грибовченко І. В. передбачає збереження статусу платника другої групи єдиного податку до досягнення граничного обсягу доходу 6 672 000 гривень з подальшим створенням товариства з обмеженою відповідальністю замість переходу на третю групу. Тактичні рекомендації включають максимізацію закупівель у

постачальників на спрощеній системі, квартальну інвентаризацію товарно-матеріальних цінностей, запровадження управлінської звітності з аналізом рентабельності товарних груп, розробку графіка документообігу з визначенням термінів обробки первинних документів.

Концепція удосконалення системи оподаткування малого підприємництва в Україні повинна базуватися на підвищенні граничних обсягів доходу для другої групи єдиного податку до 21 мільйона гривень, зниженні ставки єдиного податку для третьої групи з 5 до 3 відсотків, запровадженні податкових канікул для стартапів протягом перших 6-12 місяців діяльності, впровадженні Єдиного податкового рахунку та системи автоматично заповнених декларацій, розвитку платформи Дія. Бізнес як єдиного вікна для взаємодії підприємців з державними органами. Очікуваний економічний ефект включає зростання податкових надходжень на 15-20 відсотків у середньостроковій перспективі та зниження витрат платників на податкове адміністрування на 60-70 відсотків.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено комплексне дослідження теоретико-методологічних засад, зарубіжного досвіду та практичних аспектів оптимізації системи оподаткування та обліку фізичних осіб-підприємців в Україні. Результати дослідження дозволяють сформулювати наступні узагальнюючі висновки.

Дослідження еволюції податкових систем малого бізнесу виявило, що формування режимів спрощеного оподаткування відбувалося під впливом теорії адміністративних витрат та концепції фіскального федералізму, які обґрунтовують економічну доцільність диференційованого підходу до оподаткування суб'єктів господарювання різного масштабу. Генезис спрощеного оподаткування в Україні пройшов чотири етапи від запровадження фіксованих платежів у 1999 році до формування комплексної системи єдиного податку з диференційованими групами платників у 2010 році та гармонізації з європейськими стандартами з 2015 року. Компаративний аналіз дозволив виокремити чотири базові типи моделей оподаткування малого бізнесу: презумптивну модель Франції та Італії, патентну систему пост-радянських країн, спрощену модель обліку доходів і витрат США та Канади, змішану модель України, яка поєднує елементи різних підходів.

Системний аналіз чинного механізму оподаткування фізичних осіб-підприємців в Україні виявив значну асиметрію податкового навантаження між групами єдиного податку. Ефективна податкова ставка для другої групи становить 0,86 відсотка від доходу при фіксованих платежах 19 200 гривень єдиного податку та 21 120 гривень єдиного соціального внеску на рік. Для третьої групи з реєстрацією платником податку на додану вартість ефективна ставка досягає 14-15 відсотків внаслідок необхідності сплати податку на додану вартість до бюджету при частковій роботі з постачальниками на спрощеній системі. Така диспропорція створює перекоси у конкурентному середовищі та стимулює платників утримувати обсяги діяльності нижче граничних рівнів для збереження

переваг другої групи. Критичною проблемою виступає високе податкове навантаження на фонд оплати праці найманих працівників на рівні 45 відсотків при сукупному врахуванні податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску, що стимулює скорочення офіційної зайнятості та поширення неформальних трудових відносин.

Синтез кращих практик зарубіжного досвіду з моделюванням адаптації до української економіки здійснено через SWOT-аналіз, який виявив як можливості використання міжнародної технічної допомоги та досвіду країн Європейського Союзу, так і загрози механічного копіювання моделей без урахування специфіки України. Багатокритеріальна оцінка альтернативних сценаріїв реформування з використанням методу аналізу ієрархій та методу TOPSIS обґрунтувала пріоритетність комбінованої моделі з елементами різних зарубіжних систем. Економіко-математичне моделювання показало, що оптимізація податкових ставок у поєднанні з цифровізацією може забезпечити зростання податкових надходжень на 15-20 відсотків у середньостроковій перспективі за рахунок легалізації тіньового обороту.

Емпіричне дослідження діяльності фізичної особи-підприємця Грибовченко І. В. на базі практики виявило високу ефективність другої групи єдиного податку для роздрібної торгівлі продуктами харчування. При доході 4 692 193,80 гривень на рік підприємство забезпечує чистий прибуток 726 118,76 гривень або 60 510 гривень на місяць при ефективній податковій ставці лише 0,86 відсотка від доходу. Рентабельність діяльності становить 15,5 відсотка, що є достатнім рівнем для галузі. Діагностика облікової системи виявила вузькі місця, включаючи відсутність затвердженої схеми документообігу, проведення інвентаризації лише один раз на рік замість рекомендованої квартальної періодичності, фрагментарність системи внутрішнього контролю, відсутність управлінської звітності з аналізом рентабельності товарних груп.

Оптимальна стратегія оподаткування для фізичної особи-підприємця Грибовченко І. В. передбачає збереження статусу платника другої групи єдиного податку до досягнення граничного обсягу доходу 6 672 000 гривень, що

забезпечує економію 699 746 гривень на рік порівняно з переходом на третю групу. При наближенні до граничного обсягу рекомендується розглянути створення товариства з обмеженою відповідальністю замість переходу на третю групу фізичної особи-підприємця, оскільки при доході 6 672 000 гривень товариство з обмеженою відповідальністю забезпечує чистий прибуток близько 508 227 гривень на рік проти 79 854 гривень для третьої групи фізичної особи-підприємця. Тактичні рекомендації включають максимізацію закупівель у постачальників на спрощеній системі без податку на додану вартість, запровадження квартальної інвентаризації, розробку графіка документообігу, впровадження управлінської звітності.

Концепція удосконалення системи оподаткування малого підприємництва в Україні сформульована на основі синтезу результатів теоретичного дослідження, компаративного аналізу зарубіжного досвіду та емпіричного дослідження практики. Стратегічні напрями реформування включають гармонізацію з європейськими стандартами через підвищення граничного обсягу доходу для другої групи єдиного податку до 21 мільйона гривень відповідно до практики країн Європейського Союзу, імплементацію принципу податкової нейтральності через вирівнювання податкового навантаження між різними системами оподаткування, оптимізацію співвідношення між податковими ставками та базою оподаткування відповідно до кривої Лаффера.

Тактичні рекомендації передбачають перегляд критеріїв та ставок єдиного податку з запровадженням проміжної групи між другою та третьою з граничним обсягом доходу 12 мільйонів гривень та ставкою 2 відсотки без обов'язкової реєстрації платником податку на додану вартість, зниження ставки єдиного податку для третьої групи з 5 до 3 відсотків для компенсації навантаження від податку на додану вартість, запровадження диференційованих ставок залежно від виду діяльності з урахуванням об'єктивних відмінностей у рентабельності різних секторів економіки, запровадження податкових канікул для стартапів зі звільненням від єдиного податку протягом перших 6-12 місяців діяльності з обмеженням максимальної суми звільнення.

Технологічна модернізація повинна базуватися на впровадженні Єдиного податкового рахунку з консолідацією всіх податкових зобов'язань платника та автоматичним розподілом сплачених коштів між різними видами податків, розвитку платформи Дія. Бізнес як єдиного вікна для взаємодії підприємців з державними органами з інтеграцією всіх податкових сервісів, запровадженні системи автоматично заповнених декларацій на основі даних реєстраторів розрахункових операцій аналогічно до скандинавської практики, інтеграції фіскальних даних з банківськими та митними системами на принципі єдиного джерела достовірності, розробці мобільних застосунків для ведення обліку та звітності через смартфон.

Результати дослідження мають теоретичне значення для розвитку концептуальних засад оподаткування суб'єктів малого підприємництва та практичне значення для органів державної влади при розробці заходів удосконалення податкової системи, а також для фізичних осіб-підприємців при прийнятті рішень щодо вибору оптимальної системи оподаткування та організації обліку. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою детальних механізмів впровадження Єдиного податкового рахунку, моделюванням впливу диференційованих ставок єдиного податку на податкові надходження, дослідженням можливостей застосування технології блокчейн у податковому обліку малого підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Бакеренко Н. П. Управління витратами підприємства та їх облік на основівнутрішньо фірмової інформації. *Торгівля і ринок України*. У 3 т. Донецьк : ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2019. Т 3. С. 170–175.
2. Беляєва Л., Пеняк Ю., Карпова А. Організаційно-інформаційна модельобліково-аналітичного забезпечення розрахунків за податками. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-14>.
3. Голова С.Ф., Костюченко Л.В., Чижевська В.М., Голубка Я.В. Теорії та методи бухгалтерського обліку. Житомир : Бук-Друк, 2024. 445 с.
4. Гук О., Федевич Л., Ливдар М., Бушовська Л., Близнюк А. Оцінювання ефективності державної політики розвитку малого й середнього бізнесу: фінансовий аспект. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № (54). С 174–187. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4265>.
5. Динаміка закриття ФОПів у 2024 році. Дослідження YouControl. *Дія. Бізнес Старт*. URL: <https://business.diia.gov.ua/news/dynamika-zakryttia-fopiv-u-2024-rotsi> (дата звернення: 15.11.2025).
6. Добрунік Т. П. Оподаткування малого бізнесу в Україні: реалії сьогодення та перспективи. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Випуск 76. С. 235– 244.
7. Довгань Л. Є., Лулукало О. Г. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2012. С. 48–56.
8. Кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців за регіонами України з розподілом за ознакою статі керівника. *Дежстат України*. URL: https://ukrstat.gov.ua/edrpo/ukr/EDRPU_2024/kfop_reg/arh_kfop_reg_24_u.html (дата звернення: 15.11.2025).
9. Ковтун Т. Ю. Державна фінансова підтримка для стійкості та відновлення бізнесу у воєнний час. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*.

Серія: Публічне управління та адміністрування, - 2022, Том 33 (72), № 6. С. 102-111. - URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/16>.

10. Козинець І. Г. Спрощена система оподаткування в Україні: переваги та недоліки. *Юридичний науковий електронний журнал*, № 3. 2020 рік.

11. Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Мосолова Ю. О. Спрощена система оподаткування як мікроекономічний фіскальний регулятор. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. С. 228–234.

12. Людмила Присяжна. У Державній податковій службі порівняли ставки основних податків в Україні та країнах ЄС | Бізнес. Бізнес | Останні новини бізнесу України. URL: https://biz.ligazakon.net/news/220381_u-derzhavny-podatkovy-sluzhb-porvnyali-stavki-osnovnikh-podatkv-v-ukran-ta-kranakh-s (дата звернення: 15.11.2025).

13. Макаревич Г. В. «Сучасний стан та шляхи удосконалення обліку, оподаткування і звітності суб'єктів малого підприємництва». Матеріали дипломної роботи. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2018. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/26452/1/071_Macarevich_Anna_Volodimerivna1.docx

14. Малюга Н. М. Розвиток нормативного рівня методології бухгалтерського обліку: вплив нової концептуальної основи. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2021. С. 91–93.

15. Масленніков Є. І., Гусєв А. О. Людський капітал країни та вплив на його розвиток державної податкової політики. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління* - 2020. - Том 19, вип. 2 (45). С. 70-86.

16. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 05.10.2025).

17. О. В. Бондаренко, Г. В. Веріга. Концепція удосконалення механізму фінансового планування суб'єктів малого підприємництва. *Інституціональний вектор економічного розвитку*: Зб. наук, праць МІДМУ «КПУ». Мелітополь: Вид-во КПУ, 2014. Вип. 7 (2). С. 81.

18. Онищенко В. Оптимізація податків 2024. Платформа Головбух. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/17274-optimizatsiya-podatviv2024>.
19. Оподаткування в США: особливості та нюанси системи для бізнесу. 4B. URL: <https://4b.ua/blog/business-tax-in-the-usa/> (дата звернення: 15.11.2025).
20. Орищин Т. (2021). Напрями оптимізації податкового навантаження підприємств в контексті податкового планування. *Економіка та суспільство*, 2021. (25). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-82> (дата звернення: 11.10.2024).
21. Особливості ведення бізнесу в Японії. Joinjapan. URL: <https://joinjapan.com.ua/ua/blog/osobennosti-vedeniya-biznesa-v-aponii/> (дата звернення: 15.11.2025).
22. Податки у Великобританії 2025 та бізнес-нюанси. Finevolution. - URL: <https://finevolution.pl/ua/post/vidkryttya-kompaniyi-u-velykij-brytaniyi-rozbyrayemosya-v-nyuansah/> (дата звернення: 15.11.2025).
23. Податкова система Швеції: що потрібно знати українцям. URL: <https://kanaldim.tv/podatкова-systema-shvecziyi-shho-potribno-znaty-ukrayinczyam/> (дата звернення: 14.11.2025).
24. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 05.10.2025).
25. Поліщук О. Т. Облік і оподаткування малого бізнесу: зміни 2021. Матеріали наукової конференції (2019–2020 рр.). URL: <https://jpvs.donnu.edu.ua/article/view/10339>.
26. Полтораки А. С., Малиновська І. О., Положенко В. А. Оцінка індикаторів стану податкової безпеки України в системі її фінансової безпеки. *Modern economics*, 2017. № 1. С. 38–44.
27. Попри війну 76% підприємців планують розширення бізнесу в 2023 році – ЕВА. Укрінформ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

[economy/3671001-popri-vijnu-76-pidpriemciv-planuut-rozsirennia-biznesu-v2023-roci-eva.html](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671001-popri-vijnu-76-pidpriemciv-planuut-rozsirennia-biznesu-v2023-roci-eva.html)

28. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

29. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР станом на 30 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

30. Про затвердження Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ М-ва фінансів України від 07.10.2022 № 320 : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1315-22#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

31. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Постанова Нац. банку України від 21.01.2004 № 22 станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

32. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ М-ва фінансів України від 25.02.2000 № 39 : станом на 6 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

33. Про затвердження порядків щодо реєстрації реєстраторів розрахункових операцій та книг обліку розрахункових операцій : Наказ М-ва фінансів України від 14.06.2016 № 547 станом на 13 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-16#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

34. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 09.01.2025 № 4196-IX : станом на 12 груд. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення: 14.12.2025).

35. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

36. Ратинський В. В. Бухгалтерський облік і аналіз: перспективи для малого бізнесу. *Економіка та суспільство: облік та оподаткування*. 2021. Вип. 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/243/231/>.

37. Савицька О. М., Салабай В. О. Особливості методології оцінювання ефективності та результативності в управлінні фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Сучасні підходи до управління підприємством*. 11 квіт. 2019 р. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка». 2019. С. 152. URL: <http://conf.management.fmm.kpi.ua>.

38. Самусевич Я. В., Височина А. В. Податкове планування та основи податкової оптимізації: навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2021. 344 с.

39. Святаш С. В. Податкове планування та оптимізація оподаткування в контексті максимізації вигод платників податків та держави. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2017. № 2(50). С. 280–285. URL: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2017.2\(50\).280-285](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2017.2(50).280-285) (дата звернення: 12.10.2025).

40. Скрипник С. В., Лавров Р. В., Шепель І. В. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-61>.

41. Спрощена система оподаткування. *Головбух*. 2023. URL: <https://www.golovbukh.ua/rubric/142-sproshchena-sistema-opodatkuvannya>.

42. Токаренко В. В. Облік і оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва. Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ. 2023. Вип. 4 (30). URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/2023/konf2203/4/30.pdf>.

43. У 2024 українці закрили рекордну за 5 років кількість ФОПів – майже 210 тисяч. *Блог YC.Market | Дослідження ринку та конкурентний аналіз*.

URL: <https://blog.youcontrol.market/u-2024-ukrayintsi-zakrili-riekordnu-za-5-rokiv-kilkist-fopiv-maizhie-210-tisiach/> (дата звернення: 15.11.2025).

44. Фопономіка – Опендатабот. *Опендатабот – відкриті дані про компанії, ФОП, суди та нерухомість України*. URL: <https://opendatabot.ua/open/foponomics> (дата звернення: 15.11.2025).

45. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 05.10.2025).

46. Цимбал В. О. Характеристика правового статусу фізичної особи – підприємця. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. № 5. 2024 рік.

47. Шарманська В., & Заверуха Т. (2023). Оптимізація оподаткування підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*, (58). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-70> (дата звернення: 12.10.2024).

48. Штангрет А., Силкін О. Безпекові аспекти управління персоналом в умовах гіпердинамічного зовнішнього середовища. № 9(37), 2024. *Наукові інновації та передові технології*. С. 227-237. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9\(37\)-227-237](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9(37)-227-237).

49. Штангрет А., Силкін О., Шляхетко В. Трудова міграція як зовнішня загроза для кадрової безпеки підприємства. № 10(38), 2024. С. 190-201. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10\(38\)-190-201](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10(38)-190-201).

50. Які податки платить підприємець у Польщі у 2025 році. *EUROPORTAL*. URL: <https://europortal.biz.ua/evropa/polshha/opodatkuvannia-v-polshchi.html> (дата звернення: 15.11.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Фрагмент звітності ФОП Грибовченко І.В. за 2022 рік

Відмітка про одержання (штамп контролюючого органу)
--

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства фінансів України

24 листопада 2022 року № 394

(у редакції наказу Міністерства фінансів України

від 15 грудня 2022 року № 438)

1	ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ ПЛАТНИКА ЄДИНОГО ПОДАТКУ – ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ – ПІДПРИЄМЦЯ	01	X	Звітна
		02	-	Звітна нова
		03	-	Уточнююча
		04	-	Довідково*

2	Податковий (звітний) період:	☐ I квартал	☐ півріччя	☐ три квартали	☒ рік	-	2 0 2 2	року
	(необхідне позначити)						(місяць)**	

3	Податковий (звітний) період, який уточнюється	☐ I квартал	☐ півріччя	☐ три квартали	☐ -	☐ рік		року
	(необхідне позначити)							

4	ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ, КАЛІНІВСЬКА ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ІНСПЕКЦІЯ (найменування контролюючого органу, до якого подається звітність)
---	--

5	Платник	Грибовченко Ірина Вікторівна (прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) платника податків згідно з реєстраційними документами)
---	---------	--

6	Податкова адреса	22400, ВІННИЦЬКА, Хмільницький р-н, с.Павлівка, вулиця Новоселів, 19 (податкова адреса (місце проживання) платника податку)		
	Адреса електронної пошти	masa@ukr.net	Телефон	-

7	Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта	¹ 2 8 8 1 3 0 8 9 0 9
---	---	----------------------------------

8	Особливі відмітки	
8.1	-	платника податку, що подає декларацію за останній податковий (звітний) період, на який припадає дата державної реєстрації припинення ²
8.2	-	платника податку, що подає декларацію за останній податковий (звітний) період, в якому здійснено перехід на сплату інших податків і зборів ²

І. ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

9	Фактична чисельність найманих працівників у звітному періоді (осіб)	2
10	Види підприємницької діяльності у звітному періоді ³ :	
	Код згідно з КВЕД	Назва згідно з КВЕД
	47.11	Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами

ІІ. ПОКАЗНИКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ПЕРШОЇ ГРУПИ

Щомісячні авансові внески, грн.			
I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
-	-	-	-
Назва показника		Код рядка	Обсяг (грн., коп.) ⁴
Обсяг доходу за звітний (податковий) період відповідно до статті 292 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України (згідно з підпунктом 1 пункту 291.4 статті 291 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України)		01	-
Обсяг доходу, що оподаткований за ставкою 15 відсотків (згідно з пунктом 293.4 статті 293 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України), у звітному (податковому) періоді ⁵		02	-

ІІІ. ПОКАЗНИКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ДРУГОЇ ГРУПИ

Щомісячні авансові внески, грн., коп.			
I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
2 925,00	2 925,00	2 925,00	2 925,00
Назва показника		Код рядка	Обсяг (грн., коп.) ⁴
Обсяг доходу за звітний (податковий) період відповідно до статті 292 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України (згідно з підпунктом 2 пункту 291.4 статті 291 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України)		03	4 935 386,46

Додаток Б

Фрагмент звітності ФОП Грибовченко І.В. за 2023 рік

Відмітка про одержання (штамп контролюючого органу)
--

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
24 листопада 2022 року № 394
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
від 15 грудня 2022 року № 438)

1	ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ ПЛАТНИКА ЄДИНОГО ПОДАТКУ – ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ – ПІДПРИЄМЦЯ	01	X	Звітна
		02	-	Звітна нова
		03	-	Уточнююча
		04	-	Довідково*

2	Податковий (звітний) період:	☐ I квартал	☐ півріччя	☐ три квартали	☒ рік	-	2	0	2	3	року
	(необхідне позначити)	(місяць)**									

3	Податковий (звітний) період, який уточнюється	☐ I квартал	☐ півріччя	☐ три квартали	☐ -	☐ рік					року
	(необхідне позначити)										

4	ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ, КАЛІНІВСЬКА ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ІНСПЕКЦІЯ (найменування контролюючого органу, до якого подається звітність)
---	--

5	Платник	Грибовченко Ірина Вікторівна (прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) платника податків згідно з реєстраційними документами)
---	---------	--

6	Податкова адреса	вулиця Новоселів, буд. 19, с. ПАВЛІВКА, ВІННИЦЬКА обл., 22403, Україна (податкова адреса (місце проживання) платника податку)		
	Адреса електронної пошти	masa@ukr.net	Телефон	-

7	Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта	¹ 2 8 8 1 3 0 8 9 0 9
---	---	----------------------------------

8	Особливі відмітки	8.1 - платника податку, що подає декларацію за останній податковий (звітний) період, на який припадає дата державної реєстрації припинення ²
		8.2 платника податку, що подає декларацію за останній податковий (звітний) період, в якому здійснено перехід на сплату інших податків і зборів ²

I. ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

9	Фактична чисельність найманих працівників у звітному періоді (осіб)	2
10	Види підприємницької діяльності у звітному періоді ³ :	
	Код згідно з КВЕД	Назва згідно з КВЕД
	47.11	Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами

II. ПОКАЗНИКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ПЕРШОЇ ГРУПИ

Щомісячні авансові внески, грн.			
I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
-	-	-	-
Назва показника		Код рядка	Обсяг (грн., коп.) ⁴
Обсяг доходу за звітний (податковий) період відповідно до статті 292 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України (згідно з підпунктом 1 пункту 291.4 статті 291 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України)		01	-
Обсяг доходу, що оподаткований за ставкою 15 відсотків (згідно з пунктом 293.4 статті 293 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України), у звітному (податковому) періоді ⁵		02	-

III. ПОКАЗНИКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ДРУГОЇ ГРУПИ

Щомісячні авансові внески, грн., коп.			
I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
3 015,00	3 015,00	3 015,00	3 015,00
Назва показника		Код рядка	Обсяг (грн., коп.) ⁴
Обсяг доходу за звітний (податковий) період відповідно до статті 292 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України (згідно з підпунктом 2 пункту 291.4 статті 291 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України)		03	5 195 735,30

Додаток В

Фрагмент звітності ФОП Грибовченко І.В. за 2024 рік

Відмітка про одержання (штамп контролюючого органу)
--

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
24 листопада 2022 року № 394
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
від 15 грудня 2022 року № 438)

1	ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ ПЛАТНИКА ЄДИНОГО ПОДАТКУ – ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ – ПІДПРИЄМЦЯ		01	X	Звітна
			02	-	Звітна нова
			03	-	Уточнююча
			04	-	Довідково*
2	Податковий (звітний) період: I квартал півріччя три квартали X рік (необхідне позначити) - 2 0 2 4 року (місяць)**				
3	Податковий (звітний) період, який уточнюється I квартал півріччя три квартали - рік (необхідне позначити) року				
4	ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ, ХМІЛЬНИЦЬКА ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ІНСПЕКЦІЯ (найменування контролюючого органу, до якого подається звітність)				
5	Платник Грибовченко Ірина Вікторівна (прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) платника податків згідно з реєстраційними документами)				
6	Податкова адреса вулиця Новоселів, буд. 19, с. ПАВЛІВКА, ВІННИЦЬКА ОБЛ., 22403, Україна (податкова адреса (місце проживання) платника податку) Адреса електронної пошти masa@ukr.net Телефон -				
7	Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта 2 8 8 1 3 0 8 9 0 9				
8	Особливі відмітки				
	8.1	платника податку, що подає декларацію за останній податковий (звітний) період, на який припадає дата державної реєстрації припинення ²			
	8.2	платника податку, що подає декларацію за останній податковий (звітний) період, в якому здійснено перехід на сплату інших податків і зборів ²			
І. ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ					
9	Фактична чисельність найманих працівників у звітному періоді (осіб) 2				
10	Види підприємницької діяльності у звітному періоді ³ :				
	Код згідно з КВЕД	Назва згідно з КВЕД			
	47.11	Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами			
	68.20	Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна			
ІІ. ПОКАЗНИКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ПЕРШОЇ ГРУПИ					
Щомісячні авансові внески, грн.					
I квартал		II квартал		III квартал	
-		-		-	
Назва показника				Код рядка	Обсяг (грн., коп.) ⁴
Обсяг доходу за звітний (податковий) період відповідно до статті 292 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України (згідно з підпунктом 1 пункту 291.4 статті 291 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України)				01	-
Обсяг доходу, що оподаткований за ставкою 15 відсотків (згідно з пунктом 293.4 статті 293 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України), у звітному (податковому) періоді ⁵				02	-
ІІІ. ПОКАЗНИКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ДРУГОЇ ГРУПИ					
Щомісячні авансові внески, грн., коп.					
I квартал		II квартал		III квартал	
3 195,00		3 195,00		3 195,00	
Назва показника				Код рядка	Обсяг (грн., коп.) ⁴
Обсяг доходу за звітний (податковий) період відповідно до статті 292 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України (згідно з підпунктом 2 пункту 291.4 статті 291 глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України)				03	4 692 193,80

Додаток Г

Фрагмент звітності ФОП Грибовченко І.В. за 2025 рік

Відмітка про отримання
(штамп контролюючого органу)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
13 січня 2015 року № 4
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
від 24 січня 2025 року № 39)
зі змінами, які внесені наказом Міністерства фінансів
України від 30 січня 2025 року № 53

01	Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску		011 Звітний ¹	X
			012 Звітний новий ²	-
			013 Уточнюючий ³	-
02	Звітний (податковий) період ⁴	2025 (рік)	8 (місяць)	1 (номер Розрахунку)
03	Платник ⁵	Грибовченко Ірина Вікторівна		
		від - № -		
	(повне найменування (прізвище (за наявності), ім'я, по батькові (за наявності) платника згідно з реєстраційними документами, дата та номер договору (угоди))			
031	Податковий номер ⁶ або серія (за наявності) та номер паспорта ⁷ платника	2881308909		
032	UA05120070010068103	Код адміністративно-територіальної одиниці за Кодификатором адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад, затвердженим наказом, затвердженого наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 26 листопада 2020 року № 290 (в редакції наказу Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 19 січня 2024 року № 48) (КАТОТГТ)		
033	Відокремлений підрозділ юридичної особи (зазначається виключно у разі, якщо цей Розрахунок подає податковий агент за відокремлений підрозділ) (повне найменування відокремленого підрозділу)			
034	Податковий номер ліквідованого платника єдиного внеску (заповнюється у разі подання розрахунку правонаступником при поданні розрахунку з типом "Уточнюючий" ⁸)			
035	Код філії (заповнюється у разі подання платником єдиного внеску відомостей про філію при поданні розрахунку з типом "Уточнюючий" ⁹)			
04	Податкова адреса вулиця Новоселів, буд. 19, с. ПАВЛІВКА, ВІННИЦЬКА ОБЛ., 22403, Україна	Поштовий індекс	22403	
		Номер телефону	-	
		Номер факсу	-	
		Адреса електронної пошти	masa@ukr.net	
05	Розрахунок подається до ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ДПС У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ, ХМІЛЬНИЦЬКА ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА ІНСПЕКЦІЯ (найменування контролюючого органу, до якого подається цей Розрахунок)			
06	Інформація про додатки що додаються до цього Розрахунку та є його невід'ємною частиною	наявність додатків (відмітка "X" у разі наявності додатка)	кількість аркушів	
061	Відомості про нарахування заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) застрахованим особам	X	2	
062	Відомості про осіб, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини, при ушкодженні дитини, та осіб із числа непрацюючих прадідатних батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників, які фактично здійснюють догляд за дитиною з інвалідністю, дитиною, хворою на тяжке перинатальне ураження нервової системи, тяжку вроджену ваду розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічне, онкогематологічне захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкий психічний розлад, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гостре або хронічне захворювання нирок IV ступеня, за дитиною, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, які не встановлено інвалідності, а також непрацюючих прадідатних осіб, які здійснюють догляд за особою з інвалідністю I групи або за особою похилого віку, яка за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досягла 80-річного віку, якщо такі непрацюючі прадідатні особи отримують допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства, та нарахування сум єдиного внеску за патронатних вихователів, батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу, прийомних батьків, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства			
063	Відомості про осіб, які проходять строкову військову службу			
064	Відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору	X	2	
065	Відомості про трудові відносини осіб та період проходження військової служби	-	-	
066	Відомості про наявність підстав для обліку стажу окремим категоріям осіб відповідно до законодавства	-	-	
07	Код основного виду економічної діяльності	47.11		
08	Клас професійного ризику виробництва	-		
09	Ознака платника єдиного внеску	Відмітка "X" про відповідну ознаку		
091	Роботодавець	X		
092	Бюджетна установа	-		
093	Підприємство, організація всеукраїнської громадської організації осіб з інвалідністю, зокрема Українського товариства глухих та Українського товариства сліпих (далі - УТОГ та УТОС)	-		
094	Підприємство, організація громадської організації осіб з інвалідністю	-		
095	Резидент Дія Сіті	-		
10	Чисельність працівників	Показники кількості працівників (в цілих одиницях)		
101	Середньооблікова кількість штатних працівників за звітний період, осіб	1		
	у тому числі			
101.1	працівників, яким відповідно до чинного законодавства встановлено інвалідність, осіб	-		
101.2	працівників, що мають додаткові гарантії в сприянні працевлаштуванню	-		
102	Облікова кількість штатних працівників	1		
103	Кількість застрахованих осіб у звітному періоді, яким нараховано заробітну плату/(крім осіб, яким у звітному періоді нараховано грошове забезпечення)	1		
104	Кількість застрахованих осіб, яким у звітному періоді нараховано грошове забезпечення	-		
105	Кількість застрахованих осіб у звітному періоді з числа непрацюючих інших з подружжя працівників дипломатичної служби, яким нараховано єдиний внесок	-		
106	Жінок	1		
107	Чоловіків	-		
108	Кількість створених нових робочих місць у звітному періоді	-		

Відмітка про отримання
(штамп контролюючого органу)

Додаток Д1
до Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого
(сплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб,
сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого
єдиного внеску (пункт 1 розділу IV)

01	Відомості про нарахування заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) застрахованим особам*	011	Звітний ¹	X
		012	Звітний новий ²	
		013	Уточнюючий ³	

02	Звітний (податковий) період ⁴	2025 (рік)	8 (місяць)
----	--	---------------	---------------

03	Платник єдиного внеску	Грибовченко Ірина Вікторівна		
		від №		
		(повне найменування (прізвище (за наявності), ім'я, по батькові (за наявності) платника єдиного внеску згідно з реєстраційними документами, дата та номер договору (угоди))		

031	Податковий номер ⁵ або серія (за наявності) та номер паспорта ⁶ платника єдиного внеску	2881308909
032	Податковий номер ліквідованого платника єдиного внеску (заповнюється у разі подання розрахунку правонаступником при поданні розрахунку з типом "Уточнюючий" ⁷)	
033	Код філії (заповнюється у разі подання платником єдиного внеску відомостей про філію при поданні розрахунку з типом "Уточнюючий" ⁸)	

04. № з/п	05. Гро- ма- дян- ин Ук- раї- ни (1- тиль- но)	06. Жи- тка - Ж, Чо- ло- вік - Ч	07. Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серія (за наявності) та номер паспорта за формою БKNXXXXXXX/ НХХХХХХХХХ* застрахованої особи ⁸	08. Код кате- горії заст- рахо- ваної осо- би ¹⁰	09. Код типу нара- ху- ван- ня ¹¹	10. Місяць та рік, за який проведено нараху- вання ¹²	12. Кіль- кість ка- лендарних днів тим- часової пе- реплат- ності	14. Кількість календарних днів перебу- вання у трудо- вих/цивільно- правових відно- синах проход- ження військо- вої служби про- тягом звітного місяця	16. Загальна сума нарахованої заробітної плати / доходу, грошового забезпечення (усього з початку звітного місяця)		18. Сума різниці між розрахунком мінімальної заробітної плати та фактично нарахованою заробітною платою за звітний місяць (із заробітної плати / доходу/грошового забезпечення) доплата до мінімального страхового внеску або сума мінімальної заробітної плати для категорії застрахованих осіб ⁷²	19. Сума утриманого єдиного внеску за звітний місяць (із заробітної плати / доходу/ грошового забезпечення)	21. Об- сяг нако- пиче- ного трудо- вої квит- ки (1-тиль- но)	22. Об- сяг нако- пиче- ного трудо- вого часу (1-тиль- но)	25. допо- мору з не- фінан-	26. Об- сяг нако- пиче- ного трудо- вого часу (1-тиль- но)		
									грн	коп.							грн	коп.
11. Прізвище (за наявності), ім'я, по батькові (за наявності) застрахованої особи								13. Кіль- кість ка- лендарних днів від- рахування заробітної плати ¹³	17. Сума нарахованої заробітної плати / доходу / грошового забезпечення у межах максимальної величини, на яку нараховується єдиний внесок		20. Сума нарахованого єдиного внеску за звітний місяць (на заробітну плату / дохід / грошове забезпечення)		23. Об- сяг нако- пиче- ного трудо- вого часу (1-тиль- но)	24. Об- сяг нако- пиче- ного трудо- вого часу (1-тиль- но)	25. допо- мору з не- фінан-			
1	1	Ж	3 2 0 6 4 1 1 2 2 8 4	1		8 2 0 2 5		3 1	8 9 5 0 0 0		0 0 0		1 9 6 9 0 0 0		1 0	х	х	х
КОЗІНА ВАЛЕРІЙНА									8 9 5 0 0 0		0 0 0		1 9 6 9 0 0 0		1 0	х <td>х<td>х</td></td>	х <td>х</td>	х
Усього									8 950,00		0,00		0,00		х <td>х<td>х<td>х</td></td></td>	х <td>х<td>х</td></td>	х <td>х</td>	х
									8 950,00				1 969,00		х <td>х<td>х<td>х</td></td></td>	х <td>х<td>х</td></td>	х <td>х</td>	х

* Податиться платниками єдиного внеску

¹ Явище Д1 податиться в складі Розрахунку з типом "Звітний" (пункт 1 розділу III Порядку)

² Явище Д1 податиться в складі Розрахунку з типом "Звітний новий" та містить виключно коригування даних відповідно до передбаченого для цього додатку порядку коригування рядків (пункт 7 розділу V Порядку)

³ Явище Д1 податиться в складі Розрахунку з типом "Уточнюючий" та містить виключно коригування даних відповідно до передбаченого для цього додатку порядку коригування рядків (пункт 7 розділу V Порядку)

⁴ Зазначається звітний (податковий) період (календарний рік) та місяць (цифрове значення від 1 до 12) за який податиться Розрахунок

⁵ Зазначається код згідно з ЄДРПОУ платника єдиного внеску або реєстраційний (обліковий) номер платника податків, який присвоюється контролюючими органами, або реєстраційний номер облікової картки платника податків - фізичної особи.